

SZTE Klebelsberg Könyvtár



J001116678



B 49748

OLTVÁNYI PÁL PRÉPOSTNAK

A SZEGED-ALSÓVÁROSI
TANYAI ISKOLÁK JAVÁRA

TETT

JUBILÁRIS ALAPITVÁNYA



SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:

OLTVÁNYI OTTÓ

KIR. KÖZJEGYZŐ HELYETTES.





OLTVÁNYI PÁL, PRÉPOST
gyémántmés és áldozár.

ELŐSZÓ.



Midőn mult évi május hó elején szeretve tisztelt nagybátyám *Oltványi Pál* prépost nyugalmazott igazgató a Szeged-alsóvárosi tanyai iskolák javára a végintézkedésében tett, de *gyémánt szent miséje* alkalmából már életében folytatani akart *tizenötezer kétszáz koronás* alapítványát Szeged városának bejelentetté, és ez azt köszönetének nyilvánítása mellett azon megjegyzéssel fogadta el, — hogy az *alapító levél nemes cselekedetének számát is gyarapítva, városunk történet könyvében nagyra-becsült nevének újabb el nem évülő emléket alkosson.*

Szeged város tanácsa ezt az iskolaszéknek végrehajtás végett átküldötte azzal, hogy ennek végrehajtásáról minden évben a népiskolai felügyelő hivatalos jelentést és számadást mutasson be. Midőn a szegedi hírlapok ezt röviden fölemlítették a tanügy barátai nem csak itt benn a városban, hanem a tanyai tanítók, úgy a szülők is bővebb értesítést kértek az Alapítótól, hogy ama feltételeket megismerjék, melyek mellett gyermekeik az alapítvány jutalékában részesülhessenek.

Az Alapító röviden meg is magyarázta az illetőknek alapítvány levelét avval, hogy hír szerint *1906. évben* eme tanyai iskolákról is meg fog jelenni az *1902. év óta* elmaradt hivatalos *tanügyi értesítő* és ebben az alapítványi levél is közölni ígérve lett, e jó reményben a szegedi újságok sem közölték bővebben az alapítvány levelet.

Azonban mivel ama a tanyai iskolák tanügyi értesítő megjelenésére vonatkozó hír és ígéret nem valósult, a tanügy barátai újólág bővebb értesítést kértek úgy az Alapítótól, mint tőlem is, ki az ügyiratok rendezésénél szintén közreműködtem s így ezt ismertem is.

Többek nevében az Alapító előtt nyilvánított kérelmemre mo t átadta az alapítványra vonatkozó ügyiratokat a célra, hogy sajtó alá rendezzem, mert így majd bővebben tájékozva lesznek az illetők ama föltételekről, melyek mellett az alapítvány jótékonyágában részesülhetnek, az Alapító e célból egy *száz példányt* szándékozik az iskolaszéknek átküldeni, melyből *6 a városi tanácsnak*

egy az alsóvárosi központi kapitánynak, egy az iskolaszéki iratárnak, 40 az iskolaszék tagjainak, 42 a szeged tanyai iskolák könyvtárának, 11 pedig a belterületi: belvárosi, rokusi, alsófelső városi elemi fiu és leány iskolák könyvtárának kér átküldetni.

Ezenkívül még *hatszáz* példányt akar átküldeni az iskolaszéknek azon kérelemmel, hogy a Szeged alsóvárosi tanyai iskolában működő tanítónak 24—24 példányt adjon át a népiskolai felügyelő, talán a tanítványok vagy szüleik, ha előbb nem a junius 29. ünnepély alkalmával 50 fillérért megveszik tőlük e példányokat, és a bevett összegből 10 fillért megtartván a tanító magának, a megmaradt pénzt a tanító osztályában népiskolai *tan-könyvek* bevásárlására fordíthatja, melyeket a szegényebb tanulóinak adja a tanító, ha sikerül a példányok eladása, a szegény tanulók köszönetet szavazhatnak az ez ügyben fáradozó tanítóiknak.

Felvilágosításul megjegyzem még azt is, hogy az Alapítónak 1869. évi július 21-én elhunyt nagybátyja *Oltványi István* csanádi székesegyházi nagyprépostnak, Szeged város diszpolgárának, *Lipót rendi lovagnak*, a szegedi apáca zárda Alapítójának a csanádi káptalan által kezelt alapítványából még most is évenként *nyolcvan koronát* kap a népiskolai tanfelügyelő, mely összegből az alsóvárosi tanyai iskolába járó szegény tanulók részint tankönyvben, részint ruhaneműekben segílyt kapnak. — *Oltványi Pál prépost* nagybátyjának példáját követve, most eme nagyobb összegű alapítványával akarta az eme iskolában működő egyik tanítót, két annak idejében az iskolát szorgalmasan látogató és magát most is jól viselő tanulót, úgy a jelenleg ama 25 iskolába járó szegény tanítványokat segílyezni, kinek ismételve előadott kérelmemre kinyert engedélye után most arcképével is fölékesíttetik e füzet a célra, hogy a jutalmazottak láthassák Jóltevőjüket, és mint eme alapítvány levelében óhajtja, hogy *imáikban* róla is emlékezzenek meg, míg életben lesz boldog *csendes halálózásáért*, és ha ez bekövetkezik, lelke nyugalmáért ajánlva föl Égbe küldött ima fohászaikat.



Anthogy a 83 éves prépost ezen végintézkedésében tett alapítványát hálából azért akarta még élete folyama alatt életbe léptetni, mert a jó Isten kegyelméből elérte gyémántos szentmiséjének eltarthatását. E gyémánt szentmiséről úgy a szegedi mint a *pesti hírlapok* is megemlékeztek. A „Magyar Állam“ 1906. május hó 13-án így értesíté erről olvasóit.

Oltványi prépost gyémánt miséje. *

Oltványi Pál prépost, nyugalmazott apáca-intézeti igazgató, a 83 éves áldozár 1906. május második vasárnapján tartá el a Mária-Radnán, a szentegyházban gyémánt szentmiséjét, ki 1846-ban, épen e napon május hó második vasárnapján Szeged alsóvárosban a Havi boldogasszony tiszteletére fölszentelt 500 éves templomban mutatta be első szentmise áldozatát, hová őt nagybátyja, Oltványi István csanádi nagyprépost vezette, az ünnepi szónaklatot pedig dr. Kréminger Antal szegedi prépost tartotta, és ekkor ez az új áldozárt arra is meginté, hogy a vezetőnek ösvényén haladva, és példáját követve, más magasztos erényeit is magának megszerezni igyekezzék.

Midőn Oltványi Pál prépostnak 1896-ik évben 50 éves jubiláris szentmiséjének ideje közeledett, úgy az apácák, mint pap-társai, rokonai és más jó barátai kérve kérték, hogy arany miséjét is itt Szegeden, ugyanazon fentebbi templomban mutassa be, ő azonban hivatkozott 40 év előtt Mária-Cellben tett fogadalmára,** május hó elején oda vándorolt el, és május hó második vasárnapján a főoltárnál végezte el csendben arany-miséjét.

* A csanád egyházmegyei legujabb névtára szerint az ebben szolgáló 350 pap között csak négy van öregebb Oltványi Pál prépostnál.

** Midőn b. e. Scitowszky János hercegprímás 1857. szeptember elején Mária-Cellbe vezette az alkotmány visszaállításáért könyörgő magyar országos processziót, Oltványi Pál földéaki plébános is résztvett abban, kit a főrendező Zalka János kanonok, pázmáneumi iskolatársa, azzal bizott meg, hogy a harmincezer bucsusnak nagy zászlóját ő vigye be a Mária-Celli templomba, ami 1857. szeptember 7-én roppant nagy esőben meg is történt és midőn ezt másnap a szentmise alatt is az oltárnál tartotta, akkor felfogadta azt is, hogyha a jó Isten az arany miséig életben tartja, azt itt ez oltárnál fogja bemutatni.

Midőn most 1906-ik évben áldozárságának 60-ik éve közleledett, újra előállottak a fentebbiek ama kérelmükkel, hogy eme még Szegeden elő nem fordult gyémántmiséjét itt legyen szives elmondani, azonban ő hivatkozva ama fentebbi fogadalmára, — mivel Mária-Cellbe nem mehet, — most Mária-Radnán fogja gyémánt szentmiséjét csendben bemutatni, mert különben sem szereti az ily ünnepélyességekkel járó ovációkat.

Sajátságos tünemény, hogy a legutóbbi 50 év alatt a csanádi püspöki egyházmegyében szolgáló szegedi születésű *dignitárius* papok közül többen oly szerencsében részesültek, hogy áldozárságuknak jubileumi évét megérték. Ilyenek voltak Oltványi István nagyprépost, Róka József, Gabriel József, Konrád Frigyes. Dobó Miklós, Németh József csanádi kanonok, dr. Kreminger Antal szegedi, dr. Bódi Antal makói, Makra Imre makai prépostok, Ebner József, Major János, Horváth Mihály címzetes kanonokok, azonban ezek közül csak Oltványi István és Kreminger Antal tartotta Szegeden nagy ünnepélylyel arany szentmiséjét, az utóbbi 1876. október 26-án, a másik pedig 1860. szept. 8-án, mindkettő megígérte ugyan a kérelmezőknek azt is, hogy tíz év múlva Isten segélye mellett gyémánt szentmiséjüket is itt mutatják be Szegeden a jó Istennek, azonban ezen a szegediek által is annyira óhajtott szép ünnepély azért maradt el, mert mindkettő egy évvel hamarabb halt el, az előbb nevezett 1869. július 21-én, az utóbbi pedig 1885. február 6-án.

Midőn Oltványi István nagyprépost 1860. szept. 8-án arany szent miséjét Szegeden elmondotta, az ünnepi szónoklatot dr. Kréminger Antal prépost kérte ki magának, kinek midőn a barátok zárdájában tartott diszlakoma alkalmával e szivességet megköszönte, egyuttal arra kötelezte unokáját, Oltványi Pál földéaki plébánost, hogy dr. Kréminger prépostnak arany, ugy gyémánt szent miséjén is ő legyen az ünnepi szónok, mit az örömmel el is vállalt, de azt csak az 1876. október 26-án tartott aranymiséjén végezhetette el a gyémántmise helyett pedig 1885. február 6-án tartá el gyászbeszédét.

Gyémántos szentmiséjét tehát eddig, a fentebb említett *dignitáriusok* közül egy sem tarthatta meg Szegeden, csak egyedül Oltványi Pál érte el az Ég kegyelméből annak idejét, és a fentebbiek közül egyedül él még *Németh József* nagyprépost püspök, ki a mult évi augusztus hóban tartotta el Radnán arany-miséjét, ki tehát kilenc év múlva gyémántmiséjét eltarthatja, amit kívánja neki a csanádi püspöki megyének minden tagja, szintugy Szeged

városának minden polgára, azon jó reményben, hogy ezt Szegeden fogja bemutatni.

Midőn Oltványi Pál 10 év előtt Mária-Cellbe elment, távozása előtt a csanádi káptalannak hatvanezer pengőforint, $4\frac{1}{2}\%$ érték-papírokat adott át őrizetül és kezelés végett, a temesvári ujság közlése szerint, egy, csak halálózása után felnyitható levél mellett, melyben ezen alapítványi tőke kamatainak felhasználása iránt rendelkezik. Ugyanez alkalommal egyezer koronás 4 százalék koronajáradéki kötvényt a szegedi árvaháznál adott át, és így a már lefizetett kétezer koronás tőkét így háromezerre egészítvén ki. Most pedig, midőn Mária-Radnára utazott el, egy levelet küldött át Szeged város polgármesterének, melyhez csatolva volt másolatban végintézkedésének egyik pontja, melyben *tizenötezerkétszáz koronás* alapítványt tesz kamatozó értékpapírokból, melynek kamatja a Szeged alsóvárosi tanyai iskolákat látogató szorgalmas tanulók jutalmazására, szegény tanulóknak ajándék tankönyvekkel fölsegélyezésére fordítatik és egy tanító is százhusz korona jutalékban részesül. És ezen alapítványt hálából — hogy a jó Isten kegyelméből őt a gyémántmiséig fentartotta — már most életbe léptetni óhajtja, azért annak *ötszáznegyvennyolcz* korona kamatját át is küldi, melyet ő, míg életben lesz, úgy végrehajtói is — míg ama értékpapírokat bevásárolva átadhatják — le fogják fizetni a városi hatóságnak.

Ugyanezen május hó második vasárnapján, délután félnégy órakor az Oltványi István által alapított Szeged alsóvárosi apácázárdában is szép hálaünnepély tartatik az alapító emlékére, mely a Hymnusszal kezdődik, szép, hazafias, vallásos költemények elszavalása után a Szózat eléneklésével végződik. Ez alkalommal a főnöknő az Oltványi prépost által, néhány év előtt lefizetett kétezer koronás alapítvány kamatából öt népiskolai árvaleányt egész új öltönnel ajándékoz meg, kik az alapító nagyprépostnak virágokkal diszitett nagy arcképe előtt hálát mondanak az intézetet évenként látogató 600 tanítvány nevében azért, hogy részükre ezen katolikus tanintézetet alapította, melyben 1873. év óta közel tizenkét ezer leány nyert valláserkölcsi nevelést s a törvény által előírt tantárgyakban oktatást. Oltványi Pál prépost 1873—1900. évig landadatlan buzgalommal és lelkesült ügyszeretettel igazgatta az intézetet, és az évenként megjelenő tanügyi értesítő közleménye szerint annak egy külön öt termű népiskolával való kibővítésére és a tanítványok fölsegélyezésére már eddig 80 ezer koronánál nagyobb összeget adott ki. Az intézetnek nagy tágas termében tartatik

meg minden évben az ünnepély, hol a leányoknak szülői mellett megjelennek az itt egykor tanulmányaikat végzett volt tanítványok is, kik magukkal hozzák gyakran még nem tanköteles leányaikat is, örömmel mutatják meg nekik az intézeti házat, hova egykor ők maguk is jártak és majd kisdedeik is járni fognak.

Az Oltványiak hála emléket állítottak fel itt Szegeden maguknak, azért áldva lesz itt az alapítók neve és emléke.

2.

Mielőtt Oltványi Pál prépost elindult volna *Mária Radnára* gyémántos szent miséjének bemutatása végett 1906. május hó 11. következő levélben jelentette be Szeged város t. tanácsának ezen alapítványát.

14/1906.

Nagyságos kir. Tanácsos és Polgármester Ur!

Szeged szülő városom, különösen annak *tanügye* iránti szeretetem arra indított engemet, hogy mivel eddig már a város belterületén lakó tanulók vallás erkölcsi nevelése és a törvény által előírt tantárgyakbani oktatása céljából szerény tehetségemhez képest gondoskodtam, most a Szeged *alsóvárosi tanyákon* lakó gyermekekre is kiterjesztem figyelmemet az A) alatt másolatban becsatolt végintézkedésem egyik pontjában.

Halálozásom után volt ugyan szándékom alapítványomat életbe léptetni, azonban a jó Istennek ama megrem érdemelt kegyelme, — hogy holnapután ugyanazon órában, melyben a levelemet Nagyságod olvassa a *Rudnai szt. egyházban* egész csendességben *gyémánt szent misémet* bemutathatom — a jó Isten iránti hála arra indított, hogy azt már ez évben végrehajtani akarom, úgy hogy már *juniús 29-én* a két szorgalmas tanuló, *október* hó elején pedig az iskolába járó tanulók, úgy a *tanító* is ez év végén megkaphassák az alapítványból kimért jutalékot, e célra az említett alapítványnak kamatát, *ötszáz negyvennyolc koronát* a Szeged csongrádi takaréktár betét könyvében 128122 sz. B) alatt ide csatolok, és ha a jó Isten 1907. évben is még életben tart, szintén annyit fogok jövő év *május hó* elején átadni, úgy az alapítvány levél szerint végrehajtóim is halálom után mindaddig fogják ezt fizetni, míg ama az alapítvány levélben említett értékpapirokat bevásárolva átadhatják a városi Hatóságnak.

Tisztelettel és bizalommal arra kérem föl Nagyságodat, legyen szives ezen leveletem mellékletével együtt mielőbb a tanácsülésben letárgyalni, és azt további intézkedés végett az alapítvány levélben fölemlített *Tóth János* volt igazgatónak C) alatti levelével együtt* a Szeged városi iskolaszékhez átküldeni.

Véleményem szerint az alapítványnak ugy az állami mint egyházmegyei hatóságnál bejelentése legcélszerűbben az időben történhetik meg, amidőn majd végrendeleti végrehajtóim ama érték-papirokat a városi hatóságnak átadni fogják.

Előre is köszönetemet jelentem ki ha Nagyságos Polgármester ur eme kérelmemet teljesíti, és engem arról értesít, hogy ez megtörtént. Végre főlemlitem azt is, hogy holnap a Radnai Sz. egyház főoltáránál bemutatott *gyémántos szent misében* megemlékezem most is Szeged szülővárosomról, és arra az Ég bő áldását fogom kikérni, mint ezt már 1906. május hó második vasárnapján is tettem, midőn *Mária Zellben* tartotam ez 50 éves ugynevezett *arany szent misémet*. Mivel b. e. nagybátyám *Oltványi István* a Csanádi székesegyháznak 1869. jul. 21. elhunyt nagyprépostja arany szent miséjét itt Szegeden 1860. szept. 8-án nagy ünnepélyességgel bemutatta, tiz év előtt, midőn az enyém közeledett, jó barátaim, paptársaim, rokonaim, ugy az apácák is arra kértek föl engemet, hogy én szintén azt itt Szegeden végezzem *alsóvároson* ünnepé-

* Főtisztelendő Oltványi Pál szentszéki tanácsos
és jegyző úrnak

Temesvár.

Nagytiszteletű Titoknok úr!

A szegedi állami tanodáknál rendszeresített igazgatói állomás megnyerésére irányzott törekvésem sikerültével édes kötelességemnek ismerem mindazon tisztelt egyénekről megemlékezni, kik igénytelen személyem iránti vonalomnál fogva ez ügyben segédkedtek.

Ezek közé *első helyen* szentelem nagytiszteletű Titoknok urat egykori *tanítványaim legkedvesebbikét*. Nagytiszteletű Titoknok úr egész készséggel sietett bizodalma megkeresésemre mint azonkívül ügyek mibenlétéről tudosítani és nem késet lelkes tollával is előmozdítani.

Örökké élni fog hálás szívemben nagytisztelendő Titoknok úr sziveségének emléke. Bár oly helyzetben volnék, hogy azt visszontszolgáltatással meghálálhatnám.

Áldja meg és tartsa meg Nagytisztelendő Titoknok urat számos éveken át az Egek hatalmas Ura, vezérelje az egyházi méltóságok azon fokára, a honnan emberbaráti érzelmeivel számtalanokat boldogítani alkalmá legyen.

Ajánlom magamat továbbra is nagytiszteletű Titoknok urnak sokszorosan tapasztalt kegyességébe, maradok

igaz tisztelője

Tóth János.



lyesen, azonban nem lévén barátja az ily ünnepélyességeknek, nem csak azért, de azért sem felelhettem meg óhajuknak, mert 50 év előtt *Mária Zellben* tett fogadalmam sem engedte meg ezt. — Én ugyanis mint akkor még *földeáki plébános* szintén tagja voltam a 30 ezerből álló magyarországi processzusnak, melyet 1857. szept. hó elején b. e. *Scitovszky János* hercegprimás *Mária Zellbe* vezetett, mely a magyar alkotmánynak visszanyeréseért imádkozott ottan a Szűz Máriának oltára előtt, és mivel a rendezőség engem bizott meg avval, hogy az *országos processionak* nagy zászlóját én vigyem be a bucsusok előtt a templomba, — mi 1857. szept. 7. nagy záporosöben megis történt — ott midőn szept. 8-án a bibornok primás által tartott szt. mise alatt azt kezemben tartottam, ezen *fogadalmat* tettem, hogy *arany szent misémet* — ha a jó Isten addig életben tart, — itt e templomban fogom bemutatni. Minthogy a jó Isten meghallgatta kérelmemet, 1896. május hó elején elismertem oda és május hó második vasárnapján arany szent misémet ott bemutattam, de most már, 83 évemmel járó beteges állapotom miatt oda el nem mehetvén, azért rándulok el most *Mária Radnára*, és ott a szent szűz főoltáránál mutatom be gyémántos szent misémet, habár arra 1857. évben gondolni és így azt kérelmezni sem mertem akkor.

Szeged, 1906. május 11-én.

Oltványi Pál

prépost, nyug. intézeti igazgató, ma még
arany, holnapután már gyémánt misés áldozár.

E levélre a következő választ kapta az Alapító, Szeged város tanácsától :

Szeged szab. kir. város tanácsától.

16030/1906. szám.

Nagyságos és Főtisztelendő

Oltványi Pál, pápai kamarás, prépost, gyémánt
misés áldozár stb. stb. urnak,

Szegeden.

Városunk polgármesteréhez intézett nagybecsű leveléből örömmel vettük tudomásul, miszerint tanyai népoktatásunk fejlesztésére 15,200 koronás alapítványt méltóztatott alapítani s addig is, amíg ezen alapítvány Nagyságod bölcs elhatározásához képest érvényesülni fog, annak kamatait kiosztás végett rendelkezésünkre bocsátani kegyeskedett.

Nagyságod ezen nemes tényeért, amelylyel újabb fényes tanujelét adta városunk iránti meleg szeretetének, mély hálával fordul-

lunk a Mindenhatóhoz azon végtelen kegyelméért, hogy gyémánt miséjének bemutatását szellemi és testi erőinek teljes épségében megérni engedte, és hálás köszönetünket fejezzük ki Nagyságodnak, amiért ezen alkalmat is felhasználni méltóztatott arra, hogy *nemes cselekedeteinek számát ezuttal is gyarapítva s városunk történetében nagyrabecsült nevének újabb, el nem évülő emléket állítson*

Fogadja Nagyságod kiváló tiszteletünk és nagyrabecsülésünk kifejezését.

Szeged szab. kir. város tanácsának 1906. évi május hó 17-én tartott üléséből.

Dr. Lázár György
polgármester.

És midőn a városi tanács az iskolaszékekkel is közölte az alapítványi levelet azzal, hogy az alapítványi levél értelmében a jutalékot az illetők közt fölosztani és a kiosztásról szóló hivatalos jelentést bemutassa, az iskolaszék is köszönetet szavazott az Alapítónak következő levelében.

1182/906. szám.

A községi iskolaszéktől.

Nagyságos és főtisztelendő

OLTVÁNYI PÁL

pápai kamarás, prépost, gyémántmisés áldozár úrnak

Szegeden.

Az iskolaszék f. évi június hó 6-án tartott ülésén hozott 222 számú határozatát jegyzőkönyvi kivonaton van szerencsém Nagyságodnak kiváló tiszteletem és nagyrabecsülésém kinyilvánítása mellett ide mellékelten megküldeni.

Szegeden, 1906. évi július hó 6-án

Dr. Faragó Ödön
iskolaszéki elnök.

KIVONAT

Szeged szab. kir. város községi iskolaszékének 1906. évi június hó 6-án tartott üléséről felvett jegyzőkönyvből.

„222. A város tanácsa f. évi május hó 17-én kelt 16030. számú határozatával megkeresi az iskolaszék elnökét, hogy a letétbe helyezett 548 koronás szeged-csongrádi takarékpénztári könyvet, mint nagyságos Oltványi Pál úr által létesített alapítványok kamatainak összegét, a letéttári tisztségtől átvenni, ezen összeget az alapítványi okirat értelmében kiosztani és a kiosztásról szóló elszámolást bemutatni szíveskedjék.

Elnök megjegyzi, hogy a kamatoknak az alapítványi oklevél értelmében leendő kiosztására vonatkozó előintézkedéseket már megtette.

Végzés.

Az iskolaszék a tanács átiratát s elnök jelentését örömmel veszi tudomásul, egyben felhasználja az alkalmat, hogy a valódi emberszeretettől áthatott nagyságos és főisztelendő Oltványi Pál pápai kamarás, prépost, gyémántmisés áldozár úrnak ezen újabb és minden dicséretet felülmuló 15200 koronás alapítványért, amelynek kamataiból az alsóvárosi s tanyai iskolába járó szegénysorsú szorgalmas tanulók és egy tanyai tanító nyernek évenként jutalmat, a jegyzőkönyvében fejezze ki őszinte köszönetét és elismerését. Miről az áldott lelkű Alapító: nagyságos és főisztelendő Oltványi Pál pápai kamarás, prépost, gyémántmisés áldozár és nemes emberbarát jegyzőkönyvi kivonaton értesítendő.

A kivonat hitelül:

Nemcskay István
iskolaszéki jegyző.

3.

Ezek előbocsájtása után most már közöljük az alapítvány levelet melynek szövege ez:

JUBILÁRIS ALAPITVÁNY-LEVÉL,

a Szeged alsóvárosi tanyai iskolák javára.

Szegeden születtem 1823. aug. 1-én; itt végeztem be 1841. évben tanulmányaimat; itt tartottam el 1846. május hó 10-én a Szeged alsóvárosi Havi-Boldogasszony templomában első szentmisémet. 1871. év végén vonultam be szülővárosomba állandó lakosnak, hogy a b. e. 1869. jul. 21-én elhunyt *Oltványi István* nagybátyámnak, a csanádi székesegyház nagyprépostjának hagyatéki tömegéből Szeged alsóvároson az apácázárdát fölépíthessem és azt megbővítssem. Itt, — e városban — végezem majd be életemet is, és a Szeged alsóvárosi temetőben 1878. évben általam fölépített kápolna sirboltjában akarok az itt elhunyt kedves szüleim és apácák mellett én is a boldog feltámadásig nyugodni. És mivel ezen idő alatt, szerény anyagi viszonyaimhoz mérten, gondoskodtam már a szülővárosom *belterületén* lakó szegény betegek ellátása, úgy a gyermekek valláserkölcsi nevelése és a törvény által előirt

tantárgyakbani oktatása ügyében, most már a *Szeged alsóvárosi tanyákon lakóknak* oktatására is kiterjeszteni akarom jótékony figyelmemet jelen alapítványom által, hol az *Oltványi családnak* gyermekei is járnak eme tanyai iskolákban.

I.

Nemcsak azóta, hogy *Szegeden lakom*, hanem már azelőtt *Földeákon* is mindig nagy figyelemmel kísértem *Szeged szülővárosomnak tanügyét*, sőt *Temesvárott* is volt alkalmam befolyással azt elősegíteni akkor, midőn a forradalom lezajlása után Szeged város hatósága, úgy a *belterületen*, mint a *tanyákon* az iskolaügy igazgatóságát, *Tóth János* piarista atyára bízta, kit méltán utóbb, a *tanyai iskolák buzgó apostolának* nevezett el Szeged város hatósága és közönsége és áldja emlékét most is.

A szegedi tanyákon voltak ugyan 1848. év előtt is *tanyai iskolák*: *Átokházán*, *Királyhalmon*, *Szentmihálytelken* és *Zabosfán*, azonban ezek nem voltak sem kellőleg berendezve, sem felszerelve, ugynevezett *zúgiskolák* voltak ezek, melyeket nem is a hatóság, hanem az összeállott tanyai lakosok tartottak föl. Ha egy vándortanítót, vagy itt a szegedi Lyceumot elhagyó *tót diákot* találta ők, úgy ezeket bízták meg, hogy az *ősz* és *téli* időnyben gyermekeiket az *ABC* könyvből az *olvasás, írás és számolásra* megtanítsák, kiket, mint az egyik *szegedi ujság** is megjegyze: „a hajdani *tógátusok* példájára, majd az egyik, majd a másik tanyai gazda hívott meg ebédre, egyik napon *Csamangóéknál*, másikon *Dékányéknál* ebédelt a tanító, vagy a *Bunfordéknál*, és így tovább sorban a gazdáknál.

II.

Tóth János piarista a szegedi Lyceumnak volt ez időben tanára, a tanyai gazdák kérelmére, nagyobb ünne-

* Szegedi Napló 1902. aug. 15.

peken kirándult ezen tanyai iskolákhoz ott *szent misét* végezve és *prédikációt* tartva, meglátogatta az iskolákat is. Ezeknek, úgy a város belterületén levő városi iskolának igazgatását, a forradalmi zavarok után, a városi hatóság az előbb nevezett *Tóth Jánosra* akarta bízni, erre azonban úgy a *szerzet Elöljáróságának*, mint a *csanádi püspöki kormányának* beleegyezése volt szükséges. *Tóth János* 1851. év végén b. e. *Csajághy Sándor* csanádi püspökhöz folyamodott ezen engedély kinyerése ügyében, kinek én akkor udvarában mint *püspöki irodaigazgatótitkár* voltam hivatalos állásban, tehát engem is fölkeresett ez ügyben, az 1841. évben volt kedves tanárom pártfogásomat kérte ki, hogy a püspök pártolása és ajánlata mellett, *szerzete kormányzójának* engedélyét is kinyerhesse. Hála Istennek megnyerte 1852. február hóban mindkét helyről az engedélyt, hogy úgy a város *belterületén*, mint a *tanyákon* is az iskolaügyet rendezhesse és igazgathassa, ki azt 1887. évben történt haláláig fáradhatlan buzgalmával, önfeláldozó szeretetével oly virágzásba hozta, a tanyai iskolák számát *alsóvároson*: 25, *felsővároson* 15-re emelte föl, mind kellőleg fölszerelve és berendezve. *Tóth János* célhoz jutva, 1852. év február hó végén hozzám írott levelében meleg köszönetet szavazott nekem ügyének pártfogolásáért és én nagyon örültem eme közbenjárásom által, itt Szegeden elővarázsolt szép tanügyi eredmény fölött.

III.

Mint előbb is már említettem, nagy figyelemmel kísértem *Szeged szülővárosomnak tanügyét*, mert kedvenc tárgyam volt nekem is mindig a *népoktatás*, melynek önmagam is egyik szerény *napszámosa* és az irodalmi téren is *harcosa* voltam, nagy örömmel tölté be szívemet mindig, ha fáradozásaimnak gyümölcsét mások által is láthattam elismertnek. Így örültem nagyon annak is, midőn

B. Eötvös József oktatásügyi minister, az alkalommal, hogy *Földeákon* lakó *Ilona* leányát, *Návay Lajosné* 1869. évben meglátogatta — ez évi *január hó 4-én*, másfél óráig időzött két tantermű új szép iskolámban, hallgatta a tanulók feleleteit a tanító kérdésére, sőt önmaga is kérdezte őket, és távozása alkalmával, a jelenlévő Elöljáróknak ezt mondta: „*Büszkék lehetnek önök kívül-belül szép iskolájukra, mintaiskola ez valóban.*“*

Ugyanily örömet szerzett szívemnek, a minister utódának, *dr. Wlassits Gyulának* 1898. aug. hó 10-én, ez alkalommal hozzám írt levele, midőn az általam 1873. év óta igazgatott szegedi Oltványi-féle tanintézet *huszonöt éves jubiláris ünnepélyét tartotta — gratulál az igazgatónak és az intézetnek, melyben a hivatalos jelentések tanúsága szerint, a tanügy már a virágzás magas fokára eljutott.* Ami egyébiránt nem annyira az igazgatónak, mint az apácáknak érdeme.

IV.

A szegedi hirlapok 1901. évben azt hirdették ugyan, hogy 1902. évben eme tanyai iskoláknak *ötvenéves jubiláris ünnepét* meg fogja a város tartani. Azonban ez, nem tudom mi oknál fogva, elmaradt; tehát most én örökitem meg eme *ötvenéves jubileumát* a tanyai iskoláknak, ezen *tizenötezerkétszáz koronás* alapítványommal, melyet nemcsak azért, hanem azért is nevezhetek *jubilárisnak*, mert *önmagam is már 83 éves koromban, több cimen jubilálok.* Ugyanis: 1852. év óta vagyok *csanádi szentszéki ülnök*; 1862. évben lettem *Pápa Ő Szezsége kamarásának kinevezve*; 1877. év óta viselem mellemen a *Ferencz József rend lovagkeresztjét*; 1880. év óta birom

* Az igazgató-lelkészre vonatkozólag is nyilatkozott a minister ur, én azonban e dicséretet a tanítókra ruháztam át, de e fényes nap emlékére egy ezer pengő forintos államkötvényt adtam utóbb át a községnek, melynek kamatából az iskolába járó szegény tanulókat segélyeznek tankönyvekkel.

a *csuthi prépostság címét*; 1882. év óta viselem nyakamban a *jeruzsálemi szent sir lovagkeresztjének* közép — 1898. év óta a *vaskorona rend jelvényét*.* 1871. évben Földeákon egész csendben tartottam el áldozárságom 25 éves és 1896. év május hó 12-én annak arany 50 éves ünnepélyét félrevonulva a *Mária-Zelli* templomban, azért, mert a lármás ünnepélyek alkalmávali zajos *ovációkat* kikerülni óhajtottam, melyeknek soha barátja nem voltam, ugyanez ok miatt, ha az isten éltet, 1906. évben is, május hó 12-én félrevonulva fogom azt az ugynevezett *gyémánt-misé*t, egész csendben — nehezen Szegeden — eltartani. Ezen itt említett indokoknál fogva is jogosan adhatom ezen alapítványomnak a „*jubiláris*“ címet.

V.

Áll pedig ezen jubilaris alapítványom következő értékpapirokból, melyeket végintézeti végrehajtóim, halálozásom után, tömegi vagyonomból *May Miksa* szegedi banküzletében *börzei áron* vásároljanak be, ki írásban kötelezze magát arra is, hogy a *sorsolás eredményéről a Pesti bank által kiadott hivatalos jegyzéket* a huzás után mindig bemutatja a *Szeged városi iskolaszék elnökének*. Helyezzék el ezen vett értékpapirokat *Szeged város pénztárába* és ezek *series* és *sorszámát* jegyezzék föl az alapítvány levélnek, a *városi hatóságnak* átadandó példányára is; a *másik hasonpéldányt* így felszerelve a *ftü csanádi püspöki kormánynak* küldik be.

* Ha bár önmagam is elismertem azt mindig, hogy ama most említett pápai és királyi kitüntetések által, a *hatvan évet túlhaladó* ténykedési hivatalos pályámon működéseimért és áldozataimért *tulságosan* meg vagyok jutalmazva, de ha erről megfeledeztem volna is, figyelmeztetett erre egy a Pázmáneumban volt püspök jóbarátom, ki 1898. évben *gratuláló* levelében *sajnálkozás*át is kijelentette nékem a címen, hogy mivel fáradozásaimnak már itt *lent* megnyertem jutalmát, alig számíthatok már ilyenre többé a *túlvilágon*, de ennek dacára bízom az Isten irgalmában és kegyeiben, hogy Ő az elkövetett bűnemért kimért büntetésnél jó tetteimet is számításba veszi.

Az iskolaszéki elnök minden év április hó 15-én elmegey a városi pénztárnokhoz, ki az értékpapiroknak 1. május, 1. junius, 1. november és 1. december-ben lejáráó couponjait levágva átadja neki, ezeket a lejárat előtt 10 nappal, ama banküzlet minden levonás nélkül beváltja és értékét a takaréktárba elhelyezi az elnök.

Vegyenek még ők e célra ugyanott:

a) Kilencezerkétszáz 4% koronajáradékot 368 — K
1. junius, 1. decemberben jár le a conpon

b) Harminc darab 200—200 korona Magyar-Jelzálog-Hitelbank 3% nyeremény sorsjegyet: 180 — K

Kamat fizettetik: 1. május, 1. november.

Ez utóbbira nézve fölvilágosításúl megjegyzem azt is, hogy 1959. évig évenként: február 25, junius 25, október 25-én történik a kisorsolás. A főnyeremény: 200, utóbbi két napon egyszázezer korona. Vannak kisebb nyeremények is: négy: ezer; hat: ezerötszáz; tizenöt pedig: négyszáz koronával. Egypár ezer sorsjegy törlesztési huzáson sorsoltatik ki, kifizettetik a kétszáz korona, új jegy adatik ki, mely 1959. évig a nyereményre is játszik. Tehát 1959. évig minden sorsjegy kihuzatik, vagy nyeremény, vagy törlesztéssel és kifizettetik mindenik után a kétszáz korona érték.

VI.

Ezen jubiláris alapítványomnak 548 korona évi kamatából, a Szeged alsóvárosi tanyákon levő 25 tanyai iskola részesül; nevezetesen:

a) egy tanítója kap ujévkor egyszázhusz kor. 120 —
b) a tanítványok segélyezésére kétszázhusz „ 220 —
c) egy legény és leány javára kétszáz adatik
ki évenként 200 —

Összesen 540 —

Célszerűség szempontjából *öt osztályba* sorozom ama alsó tanyai 25 iskolát, ekkép:

I. Nagyszéksós, Központ, Nagy István, Mórachalmi, Bojárhalmi iskola.

II. Zöldfás, Belső-Domaszék, Külső-Domaszék, Belső-Feketeszl, Külső-Feketeszl.

III. Gátsárok. Átokháza, Rózsajárás, Csorva, Zákány, Zabosfa.

IV. Körösér, Felső-Röszke, Kissor, Madarásztó, Királyhalom.

V. Szentmihálytelek, Alsó-Röszke, Kancsalszl, Kiszéksós, Rókabögyös.

E fölosztás mellett, *minden hatodik évben*, részesül minden iskola az alapítvány kamataiban.

d) Alapítványom jutalékának fölosztását végzi a Szeged kerületi esperes, központi lelkész és városi népiskolai felügyelő. E hármas bizottság tesz javaslatot az iskolaszéki elnöknek. A 220 koronából vásárolhatnak könyveket. *Katé, bibliára: ötven korona; más tankönyvekre kiadhatnak negyven koronát. Egyszázharminc koronáért* pedig vehet a felügyelő meleg téli öltönyt és evvel fölruházhatják a szegény tanítványokat. A körülmények szerint ossza fel eme ajándékokat ama 5 iskola tanítványai között, különös figyelembe véve azokat is, ha tán az Oltványi családból is volnának beirt tanítványok.*

e) E szerint, a halálozásom utáni első évben kapják az első sorozatban lévők, utána a másodikba foglalt iskolák és így tovább. A *hatodik évben* újra az első osztályra kerül az ajándékbani részesülés.

* Azért végrehajtóim addig is, míg bevásárolhatják ama értékpapirokat, a hagyaték birói letárgyalását bevárva, ama 548 koronát azonnal helyezték el a takaréktárba, vagy Maynál vegyenek ugynevezett *Chekkeket* és adják át az iskolaszéki Elnökének, mert mindjárt halálozásomat követő évben részesíteni akarom az illetőket alapítványom jutalékában.

VII.

A tanyai tanítónak tisztelet díj *egyszázhusz koronát*, *ujév előtt* adja át az iskolaszéki elnök. Ezt ama *hármás bizottság* hozza javaslatba az *Elnökségnek*. A többi közt előnnyel bir az *öt társa közt* azon tanító, kinek tanítványai nemcsak az *előirt tantárgyakból*, hanem a *hittanból* is *jó vizsgálatot* tettek, ki minden tekintetben megfelelt *föladatának* és életmódja, úgy magaviselete is *kifogástalan*. Ha *nős*, annak idejében *házassági frigyére* kikérte és kinyerte az *egyház áldását* és ennek a *husvéti gyónásra* nézve *előirt parancsának* is eleget tett.

VIII.

Ugyanezen *bizottságnak* beterjeszt mind az *öt tanyai tanító, zárt levélben, száz-száz koronás jutalomra*, egy oly *18—19 éves fiut és leányt*, ki annak idejében nemcsak az *elemi iskolát*, hanem a *vasárnapi* ugynevezett *isméltő iskolákat* is szorgalmazásan látogatta, és az iskolából kikerülve, a *husvéti gyónást* elvégezve, a *dugott bálakat* kerülte, és minden tekintetben *kifogástalan életmódot* követett, *kihágásért büntetve nem volt*, hanem a *családi körben*, vagy ha cselédnek szegődött, *gazdájának* engedelmeskedik.

A tanító értekezve a felügyelővel, *május hó 31-ig* beterjeszti ama *hármás bizottságnak, zárt levélben*, egy ily *jutalomra érdemes legény és leánynak évét, nevét*, úgy a *szülőket is, tartózkodási helyét*, megjegyezve az *iskolalátogatási évét is*. És egy kis külön *cédulára* reá írja mindezt, melyet leveléhez csatol. A felügyelő értekezve más két társával, közli ezt a *központi városi kapitánnyal is. Junius 29-én, szent Péter és Pál apostolok ünnepén*, midőn ott a *központi szentegyházban hálaadó istentisztelet tartatik*, mert az aratás már megkezdetett, sőt a rozs termésre már némileg be is fejeztetett, a kapitány a tanítók, felügyelő jelenlétében fölolvassa a

szent miséről kijövő hivek előtt, a jutalomra méltatott öt legény és leány nevét, a kis cédulákat egy edénybe helyezi el, és egy székre fölálló, fehér ruhába öltözött, 10 éves kis iskolás leány, kihúz abból először egy legény, utóbb egy leány nevét és az iskolaszéki elnök, vagy helyette a felügyelő átad mindegyiknek egy-egy százkoronás bankjegyet és arra inti őket, hogy ezt tegyék félre azon időre, midőn majd boldognak reménylett házasságuk megáldása végett a templomban megjelennek.

Husz év előtt Földeákon is alapítottam hason ünnepélyt az iskolai előadásokat szorgalmasan látogató, a korcsmai táncokat kerülő és minden tekintetben magukat jól viselő két legény és leány javára, és nagy örömemre szolgált azon értesítés, hogy a jutalom elnyerésének reménye, úgy az iskolalátogatásra, mint a jó magaviseletre, nagyon előnyös eszköz lett. Ott is június 29-én osztatik ki ezen Rózsakirály és királyné nevet viselő alapítványomnak jutaléka. Ezen ünnepélyre a szomszéd makai és hódmezővásárhelyi tanyákról is sokan bejönnek, sőt e városokból is sokan kirándulnak ez ünnepélyre, melyen a jutalék mellett még szép virágcsokorral is földiszítik a jutalmazott legény kalapját és leánynak fejét, és azon előnyben is részesülnek, hogy a zenekar táncra hívó hangjára, a jutalmazottak együtt tiz percig táncolnak, azután a többiek is részt vehetnek abban.

Reményilem, itt Szegeden is, úgy az iskola látogatása, mint a korcsmai táncok kerülése ügyében, hason jó eredményü lesz itt a szegedi tanyákon is ezen alapítványom. Ama, az alapítványi pénztárban fennmaradt nyolc koronából, négy vagy ötöt kiadhat a felügyelő két — a boltban előre megrendelt — virágkoszorúra, melyet nemzeti színü pántlikán a legény kalapjára és a leány fejére föltehetnek, arra intve őket, hogy ezeket is kedves emlékül jól megőrizték, és ha majd házassági frigyük megáldása végett a templomba jönnek, akkor is evvel diszitve jelenjenek meg.

A megmaradt pénzt ama *kevés kamattal* együtt, mit a takarékpénztár adni fog, adja át a felügyelő *a központi lelkésznek*, ki majd a harangozó által kiosztja azon *koldusoknak*, kik e napon, ott a szentmise után, a templom körül imádkoznak, mert ezek se maradnak el ilyenkor.

IX.

Rendelkezvén így, eme általam *ezüst korszakban* lévő alapítványomról, megjegyzem még azt is, hogy az szerencsés körülmények közt az *arany-korszakba* is bejuthat, ha a sorsjegyek közül egyik-másik nagyobb nyereménnyel huzatnék ki. *A kisorsolt helyett* új kamatozó sorsjegyet kell venni, a törlesztett értékért pedig 4% *koronajáradékot*, és ha *eme húzások* azt eredményeznék, hogy *újra tizenötezer koronára fölnövekednék* az alapítványi pénztár, ennek jövedelméből a fentebbi pontok szerint utalványozhat ki a *hármás bizottság javaslata* szerint az iskolaszék, úgy addig is, míg e cél elérve lesz, az alapítványi pénztár kamatjövedelméhez képest segélyezheti az illetőket.

X.

Ha így *harmincezer koronára* fölnőtt már alapítványom, eme *arany-korszakban*, beléphet az kedvező körülmények közt *a gyémántos korszakba* is, ha tudniillik egyik-másik sorsjegy utóbb nagyobb nyereménnyel sorsolhatnék ki idővel.

a) Ha a bevett összeg ezer koronánál nem nagyobb, takaréktárba lehet kamatozás végett tenni, és ha kamatával ezer koronára már *felnőtt* annak egy *harmada* itt marad Szegeden, *kétharmadát* pedig beküldi a városi hatóság a *ftü csanádi püspöki hatóságnak*, mely azt *a csanádi káptalannak* át fogja adni, és ez az átküldött összegnek felét, ama alapítványomhoz csatolja, melyet 1896. évben *arany-misém* alkalmával annak kezelés végett

átadtam és végintéze'em XIX. pontjában annak rendeltetését bővebben megjelöltem.

A *másik felét* pedig, az általam 1873. évben fölállított *öt teremmel bíró szegedi apáca népiskolai tanépületem fentartására*, illetőleg majd *ujraépítési* alapjára kamatoztatja, annak idejében átveszi a szegedi főnöknő kezéből, az általa jelenleg e célra kezelt és már 1904. július elején *2417 korona 45 fillérre* fölnőtt alapítványi tőkém, mely az általam tett alapítvány kamataiból jött létre, melybe a szerzet előljárósága is, az általa kezelt alapítványi tőkém kamatából évenként *két-száztíz koronát* fizet be a szegedi főnöknő által.

b) *Ha ezer koronánál nagyobb már a gyémánt pénztár tőkéje*, szintén az előbbi pont szerint, *egyharmada* annak itt marad, *kétharmada* pedig Temesvárra küldetik be a városi Hatóság által.

c) A Szegeden maradó egyharmad tőke kamatjának felhasználására nézve, ama *hármaz bizottság* tehet az iskolaszéknek javaslatot, mely voks többséggel hoz határozatot mindig ezen alapítványom ügyében. Azonban kijelentem azt is, hogy csak egyedül *a szegedalsóvárosi tanya területén* lehet a kamatot — a tőkét nem — felhasználni cultur célokra.

d) Véleményem és óhajom szerint, e pénztár jövedelméből lehetne oly iskoláknál, hol még hiányzik *kereszt és harang* ezeket is beszerezni.

e) Mivel a tanyai lakosok egy része ugy a városi, mint a *központi egyháztól is három órai távolságra* laknak, és e bajon eddig ugy segitettek, hogy az *alsóvárosi barátok* zárdájából megy ki *május-október* hónapokban egy áldozár nagyobb ünnepeken *az iskolához misézni*, szent ígét hirdetni, és gyóntatni, ezen áldozárnak is lehetne a pénztárból *tíz korona tiszteletdíjat*, úgy ama tanítónak is — ki *öt ebéddel* ellátja — valami kárpótlási díjat adni a gyémántos pénztárból,

f) Lehetne még *oly tanítónak 10—10korana* jutalmat adni, ki ama nyári időszakban, egyik ünnep vagy vasárnapon arra vállalkoznék, hogy az iskolánál délután két órakor egybegyült legények és leányoknak, úgy ezek szüleinek is, *a lytánia bevégezése után, hazánk multjából* hazafias-vallásos oktatást, vagy *gazdasági tárgyból* népszerű alkalmas előadást tart a központi lelkész fölhatalmazása folytán, ki *előtte való vasárnapon* a szószékből kihirdeti az ilyen előadásnak helyét és idejét. — Minden esetre előnyösebb lesz ez az illetőkre, ha ide jönnek, és nem a *tánchelyekre*, hol néha *bicskázás* folytán vér is folyik.

g) Egyébiránt lehet, ha jónak és szükségesnek vélik *ezüst és arany* korszakban is említett célokra ebből utalványozni, a pénztár állapota szerint.

XI.

Ha bár a fentebbiekben világosan kifejeztem is óhajomat, de ha mégis előre nem látott körülmények *célszerűnek sőt szükségesnek* javaslanák itt-ott a *módosítást*, a hármass bizottság véleményének meghallgatása után, az iskolaszék eszközölhet módosításokat, ezekre azonban úgy az *egyházi*, mint az *állami kormánynak* beleegyezését is kinyerni igyekezzék, mert mindkettőnek be lesz jelentve ezen örökös alapítványom.* Azért nevezem ezt ilyennek, mivel annak minden sorsjegye, ha nem nyereménynyel is, de törlesztéssel ki fog huzatni, és annak értéke vissza is fog fizettetni, és így kamatozó új sorsjegyeket lehet majd bevásárolni, vagy koronajáradékot.

XII.

És evvel be is zárom az Ég kegyelmébe ajánlott emeletenöttezserkétszáz koronás örökös jubilárisnak nevezett, a

* De csak akkor, ha az V. pontban említett értékpapirokat végrehajtóim már bevásárolták, azonban addig is minden év végével, a kerületi espesres, rövid számadási kimutatást küldjön be Temesvárra,

szegedalsóvárosi tanyai iskolákban tanítás és tanulással foglalkozók javára tett alapítványomat, azon buzgó óhajom mellett, hogy mielőbb veszítse el ez az *ezüst* korszak nevét, és mielőbb lépjen be az *arany*, és onnét pedig a *gyémánt* korszakba is. — Isten áldását kívánom és kérem le úgy *alapítványom kezelői*, mint *élvezőire* is; az utóbbiakat arra is fölkérem, hogy mindezért hálafohászokat ne *felém* és *nekem*, hanem az *Égbe*, a jó Istenhez küldjenek föl, mert ennek segélye mellett szerzett és megtakarított vagyonomból, *őrangyalom* tanácsát követve hoztam létre ezen alapítványt javukra, kik ha örömmel fogadják is ezen *nagyobb reményű*, mint *értékű* alapítványom jutalékát, biztosítani akarom én is arról őket, hogy nem lesz, nem is lehet az nagyobb annál, mint aminő az én szívemet-lelkemet akkor betölté, midőn az ő javukra magamat eme alapítvány megalkotására elhatároztam, és ennek alapítvány levelét „*Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepén*“ azon Égbe küldött fohászom mellett irtam alá, hogy az Ő szent Fia segélye mellett, szent Egyházunk, Hazánk és Szeged szülővárosunk javára bőven gyümölcsöztesse majd ama hazafias vallásos culturmagvakat, melyeket ezen alapítványom által a jogos részesülők szíveiben beültetni és ápolni akarta. *Amen!* — *Úgy legyen!*

Kelt Szeged, 1905. év március hó 25-ik napján,
Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepén.

Oltványi Pál,

*prépost, pápai kamarás, nyugalmazott
intézeti igazgató, szegedvárosi képviselő,
aranymisés áldozár.*

Pótlás.

Ha netalán a magyar jelzalog bank az 1905. évi nagy gyűlésen bejelentett ama javaslatát utóbb realisálná, — hogy ama 3% nyereség sorsjegyeit beváltás útján *kamatozatlanokká* teszi — ha életem folyama alatt nem szerezném be, ezek helyett vegye meg „ugyanezen” bank-

nak 4% nyeremény sorsjegyeiből 30 darabot. 1934. évig tart a sorsolás május 15, november 15. — A főnyeremény 70,000 korona, van néhány két—három ezer koronás is, így majd 180 korona helyett 240 korona lesz ebből az alapítványi pénztár jövedelme, és így a 60 korona többletet is lehet fele részben káté és bibliára, a másik felét ajándék tankönyvekre fordítani, és evvel a szegény tanulókat fölsegíteni.

Kelt Szegeden, 1905. március hó 31.

Oltványi Pál,

*prépost, pápai kamarás, nyugalmazott
intézeti igazgató, szegedvárcsi képviselő,
aranymisés áldozár.*

4.

A mi már az alapítványnak az 1906. iskolai évbenei végrehajtását illeti, erre nézve a következő fölvilágosítást adhatok.

A június 29. ünnepélyen történekről a „Szegedi Híradó” 1906. július 1. száma így értesíti olvasóit.

Az oltványi-alapítvány kiosztása. Péter Pál napján szép ünnepség keretében osztották ki Oltványi Pál prépost nemes alapítványának azon kamatait, amelyekből a tanyai iskolák jó előmenetelű és példás magaviseletű tanulóit jutalmazták. Az alapítványi levél szerint ez évben a nagyszéksői, központi, nagyistváni, mórashalmi és bojárshalmi tanyai iskola volt kijelölve és ezeknek növendékei között kellett kiosztani az alapítvány kamatait. A jutalmat sorshuzás útján adták ki. A szentmise után a központi kapitány egy urnába tette a neveket és egy iskolásleányka *Bálint Ferenc* és *Jórárt Anna* neveit húzta ki. A szerencsés nyerők nem voltak jelen, és így takarékpénztárba helyezték részükre az összeget. Jövő évben a zöldfás, belsődomaszéki, külsődomaszéki, belső és külső feketeszéli jutalmazandók fogják élvezni az alapítvány jótékonyságát. Az ünnepélyes kiosztás alkalmából Oltványi Pál préposthoz a következő iratot küldték:

Nagyságos főtisztelendő Urunk!

Szent Péter és Pál védszentek ünnepén. Nagyságod alapítványi kamatainak kiosztása alkalmával magasztos, ünnepélyes Isteni tisztelet után Magyar Péter polgártársunk tanyáján, ünnepé-

lyességre összegyülekezett nagyszámu társaság köszönetét fejezi ki nemes alapítványáért és mai névünnepe alkalmából az alsótanyai nép iránti szeretetét és áldozatkészségét magasztalva, kéri a mindenható Istent, hogy Nagyságodat egy hosszú és boldog élet összes testi és lelki örömeivel áldja meg.

Szeged-Alsótanya, nagyszéksői kapitányság, 1906. június 29.

Dr. Lázár György, dr. Becsey Károly. László Kálmán, dr. Gerle Imre, dr. Kégly Elek, László Zoltán, László Mihály, Kont-raszt János, Nagypál Kilit, Mihályfy Ferenc, Dobó József, Gáspár Ferenc, Engi Imre.

a) Az Oltványi alapítvány kiosztása.

A hármas bizottságnak következő ajánlatok lettek bemutatva és azokból elfogadva:

a) *Nagyszéksői iskola: Papp János fia Ferencz, Oltványi János leánya Vera.*

b) *Központi iskola: Ördög Antal fia András, Szalay János leánya Victor.*

c) *Morahalmi iskola: Pálffy Ferencz fia János, Jójárt József leánya Anna.*

d) *Nagy István iskola: Koszó Imre fia István, Papdi Sándor leánya Julis.*

e) *Fekete-széli iskola: Bálint Antal fia Ferencz, Simon István leánya Julis.*

Ezek közül mint az újság is fölemlíti a központi rendőrkapitány *Bálint Ferenc és Jójárt Anna* nevei huzatván ki az urnából, ezek kapták a 100—100 koronás jutalmat, mely *takarékbetéti könyvben* adatott át a szülőknek. Mert az illetők sem voltak jelen.

b) *Kéri Lajos* morahalmi tanító kapta el december hó végén az *Egyszázhusz koronás* jutalmat, ki az 1907. évben már a *nagyszéksői iskolában* tanít.

c) Az 1906. évben sorban levő öt alsóvárosi iskolában a tanítványok is megkapták az alapítvány jutalékát a 220 koronából, és így minden iskola *negyvennégy koronát* kapván — ez részint tankönyvekben, részint meleg téli öltönyben adatván ki, e jutalmat, megkapták a szegényebb tanulók.

Az 1907. évben már a *Zöldfa, Domaszék, Külső domaszéki, Belső feketeszél és Külső feketeszéli* iskolák tanítványai fogják élvezni az alapítvány jutalékát.

Oltványi Pál prépost 1907. évi február 27. már elküldötte az iskolaszék elnökének alapítványának 1907. évre esedékes kamatát 548 korona takaréktári betétkönyvben avval, hogy június hó 15. a

népiskolai felügyelő ebből 208 koronát a jutalmazandók részére* *október hó elején* 220 koronát a tanulók segélyezésére, december hó vége felé pedig 120 koronát a tanító jutalmazására fölvehet.

A mi a koszoruk megvétele után ama 8 koronából megmarad, úgy a takaréktári betét után fizetett kamatot is átadja a népiskolai felügyelő az alsóvárosi központi lelkésznek, ki azt az ünnepély alkalmával vagy máskor is kioszthatja a koldusoknak vagy ezek nem létében más szegény beteg tanyai lakosoknak.

5.

Mivel a 4-ik lap szerint a népiskolai felügyelő a csanádi káptalantól is kap évenként *nyolcvan koronát* az alsóvárosi tanyai iskolák szegény tanulóinak ajándék tankönyvet és meleg ruházattal felsegélyezésére; Oltványi Pál prépost az iskolaszéknek azon kérelmet fogja előterjeszteni, hogy *dr. Tóth Antal* népiskolai felügyelő — ki az elhunyt Tóth János elődének halálózása óta hasonló buzgósággal működik — az év végével *másolatban* mutassa be az iskolaszéknek ama számadási kivonatát is, melyet a káptalannak beküld, hogy így az iskolaszék is tájékozva legyen eme segélynek mely iskolábani fölhasználása iránt.

És mivel így a kettős alapítványból

Oltványi Pál alapítványból 420 kor.

Oltványi Istvánéból 80 „

összesen tehát 500

korona adatik ki szegény tanulók felsegélyezésére, a felügyelő ez utóbbit legcélszerűbben úgy használhatja fel, ha az alapítvány VI. pontjában olvasható fölosztási sorrendben 1907. évben az V. alatt elősorolt (Szentmihálytelek, alsó Rőszke, Keresztszél, Kisszél és Rőzsahegy) iskolák tanulóit fogja részesíteni azon segélyben, 1908. évben pedig a IV. szám alattiakat, így minden évben *tíz iskola* tanítványai kapnának segélyt, magától értetődik, hogy az Oltványi Pál alapítványából részesülő iskolák eme 80 koronából nem kapnak semmit. Így *Oltványi István* alapítványából nyert 80 koronából

* A múlt évben június hó 29. nem voltak jelen az ünnepélyen azok kiknek nevét az Urnából kihúzták és így személyesen át sem vehették a 100—100 koronából álló jutalmat, jó volna ha a tanítók bizalmasan közölnék az illetők szüleivel, hogy gyermekük *candidálva* lett, kiknek ha most nem is kedvezne a sorsolás szerencséje, minden esetre *dicsőségül* szolgál, hogy a hármás bizottság őket jelölte a jutalom elnyerésére.

16 korona jutván az ötből egy iskolára, ebből *hat korona* ajándék tankönyvekre *tíz* pedig meleg ruhára adható ki.

Oltványi Pál alapítványából évenként 220 korona jut az öt iskolára, tehát egyre 44 korona, ebből 18 korona káté, biblia és más tankönyvekre, 26 korona pedig meleg ruhára volna kiadható.

Czélszerűbbnek véli Oltványi Pál prépost e rendszert, kit b. e. nagybátyja, Oltványi István, 1869. február 4. kelt végintézetében, úgy az életében, mint a végintézkedésében tett alapítványát felügyeletével megbízott és feljogosítottam arra is, hogy a körülményekhez képest a módosítást is tegyen az alapítvány jutalék felhasználása iránt.

Egyszázttízezer lakosa van Szeged városának, azonban ezek közül közel *negyvenezer* kint lakik a tanyán, az itt lakó szülőknek gyermekei a város által fölállított 41 tanyai iskolában nyernek a törvény által előírt tantárgyakban oktatást, az 1902. évben kiadott Értesítő szerint:

a) elemi iskolai látogató 4710

b) ismétlő iskolajáró 1951

1906. évben értesülésem szerint volt

a) elemi iskolai látogató 5032

b) ismétlő iskolajáró pedig 1824

tehát egy pár százal szaporodott azóta a tanítványok száma.

Azonban még *egy pár ezer* nem részesül tanításban, mert nincs elegendő iskola, a meglevőben is néha 150 gyermek van egy teremben, és ezek távolsága miatt maradnak el a tankötelesek, tehát új iskoláknak a felállítása volna szükséges, azonban az 1879. évi sirjából új életre feltámasztott Szeged város pénztára, nem képes már nagyobb áldozatot hozni a tanyai iskola ügy javára, mely a legutóbbi évre készített költségvetése szerint 542.708 koronát ad ki évenként tanügyre.

A magyar kormány értesülvén a szegedi tanügy helyzetéről, most folyik a tanácskozás arról, hogy az állam átveszi a tanyai iskolákat a város pedig fizeti az eddigi kiadásokat a jövőben is, mint ezt a „*Szegedi Híradó*“ 1907. február 9. számában közli:

A tanyai iskolák államosítása.

Tavaly nyáron volt az utolsó értekezlet Szeged székhelyében a tanyai iskolák államosítása dolgába. Az évek sora óta vajudó kérdés, a mely a tanyai iskolahiány megszüntetését célozza, sokáig foglalkoztatta úgy a vallás és közoktatásügyi kormányok miniszteriumait, mint a városi hatóságot. A város költségvetését évről évre hatalmas összegekkel terhelő iskolai kiadások megadásában

elment a közgyűlés mindig a legvégső határig azonban arra, hogy megszüntesse az iskolahiányt a tanyákon, kellő fedezet nem volt a városnak az iskolák építésére. Augusztus hónap utólján aztán a hatóság újból megindította akcióját a miniszternél a szegedi tanyai iskolák államosítása iránt s a miniszter le is küldötte Halász Ferenc miniszteriumi osztálytanácsost, akinek elnöklete alatt két napon át tárgyalta a bizottság azokat a feltételeket, a melyek mellett hajlandó volna a miniszter a tanyai iskolákat államosítani s oda öt esztendő lefolyása alatt még harmincnyolc iskolát felállítani.

A pontozatokat jegyzőkönyvbe foglalták s ennek alapján a vallás és közoktatásügyi miniszteriumban elkészültek a szerződésekkel. Ezek most érkeztek le a város tanácsához, a mely a szerződéseket hozzájárulás végett már a február havi rendes közgyűlés elé beterjeszti. A szerződés főbb pontozatai a következők:

A szerződés szerint köteles a miniszterium az első esztendőben tíz új iskolát építeni. Azonban az értekezleten tudomásunk szerint, nem zárkozott el a miniszteri kiküldött attól, hogy ha az ügynek gyors lefolyása lesz, e tíz iskolát már ez évi szeptemberre felépítik. Évenként aztán öt-öt iskolát állítanak fel, míg az új iskolák száma harmincnyolcat eléri, az építést a város végezteteti az állam terhére.

Az iskolák vezetésére külön felügyelői és igazgatói állást szerveznek. Az eddigi külterületi tanítók a városi tanítók sorából állami elemi iskolai tanítóknak neveztetnek ki. Az új iskolákhoz való pályázatoknál a kérvények Szeged városához intézendők. A kinevezéseknél a miniszter meghallgatja a város véleményét s a szegedi tanítókat előnyben fogja részesíteni.

A szerződésekkel már a legközelebbi tanácsülés foglalkozik.

A „Szeged és Vidéke“ 1907. pedig február 23. számában már bevégezettnek jelenti az ügyet.

A tanyai iskolák:

Szeged város törvényhatósági bizottsága szerdán 106 szavazattal 21 ellenében kimondotta, hogy a *tanyai iskolákat az államnak átadja*. A közgyűlés határozatával szemben állott Barmos György indítványa, amely ellenezte az államosítást, csupán a tanyán létesítendő új állami iskolák számára adna ingyen telket.

A tanács javaslatát dr. Gaál Endre terjesztette elő. A kérdéshez kivülről csak Barmos György és Pillich Kálmán szólottak hozzá. Barmos a maga indítványát okolta meg, Pillich pedig azt kívánta, hogy az iskolák mai területéről készítsenek vázrajzot, nehogy nagyobb telket adjanak át, mint amekkora kell. A tanácsnok meg-

nyugtatta Pillichet, hogy aggodalma alaptalan, mert minden iskolához csak 1200 négyszögöl telket adnak.

A miniszter szerződéstervezete értelmében *az államosítás még ez év szeptember 1-ig megvalósulhat*, amint azt a szerződésben tervezik *s még ez év folyama alatt 10 új tanyai iskolát építtet az állam*. A szerződés értelmében a város a külterületen levő összes, ezidőszerint 40, községi jellegű tanyai népiskoláit 1907 szeptember 1-től a közoktatásügyi minisztérium kezelésébe bocsátja át. Az államosítási szerződésben biztosított 38 új iskola létesítése után a királyi kincstár a város hozzájárulásán kívül hozzávetőleg évi 84,174 koronát fog ráfizetni az iskolák főtartására. Mivel azonban a számításba nincsen fölvéve sok egyéb kiadás, az állami hozzájárulás az évi 100,000 koronát is tetemesen meg fogja haladni.*

6.

Ha a múlt század közepén a városunkra kormányzó, főbíró, polgármester és szenatorok, úgy a *comunitásba* bevásárlott polgárok — kik a katolikus városi népiskolának buzgó pártolói voltak, és nagy örömmel sőt büszkeséggel hallották azt is, ha Szeged városát az alföld *legmagyarabb és legnagyobb katolikus városának* nevezték el az országban — ha ezek most sirukból fölkelve meglátogathatnák városukat, alig ismernék azt föl mostani fényes alakjában, nagy örömet szerezne nekik a sok *tanintézet*, úgy a szegedi *tanyákon* is az iskoláknak, úgy az ezekben oktatott tanítványoknak nagy száma is. Azonban ezen örömiüket egy kissé lehangolná azon változás, melyet az 1868. törvények engedélye mellett a népiskolák *jellegére* nézve a hatóság létrehozott, midőn azokat *közösökbe* tette és ezeknél a *katolikus* jelszót beszüntette. Habár e tekintetbeni sajnálkozásukat és fájdalmaikat növelné is azt most, hogy *állami kezelés* alá jutnak a *tanyai iskolák* is, mindamellett látva a tanügy terén nagy előhaladása a városi pénztárnak fentebb jelzett szomorú *financiális* állapota miatt kimenteni is fogják tudni a kényszer helyzet által előidézett változást annyiival inkább, mert látva azt, hogy Szeged városa mint kegyur *Szeged-Rókuson* épít most egy gyönyörű új templomot 250—300 ezer korona költséggel és jövő

* A tárgyalás alkalmával Szeged város kifejezte azon óhaját is, hogy mivel a tanyákon *katolikus vallásu* szülők laknak, az állam által kinevezett tanítók szintén ilyen vallásuak legyenek, kik a hirlapi közlemény szerint a hittant is fogják tanítani és ezért az államtól még külön tiszteletdíjat is nyerne.

évben talán már a négyszer nagyobb összegbe kerülő, 25 év előtt fölfogadott új *Votiv* templomnak leteszi már alapkövét, és a szegedi tanyákon *negyvenezer* lakosa részére már *két új* templomot épített és lelkészi hivatalt is állított föl az *alsó és felső központon*, mind ez annak tanuságául szolgál, hogy a tanyai iskolák iránt legujabban tervezett módosítása egyedül csak a városi pénztárnak fentebb jelzett *financiális* helyzete idézte elő, és így az állam által kilátásba helyezett 30 – 40 új iskolában a szegedi tanyákon lakó gyermekek is a törvény által előírt tantárgyakban oktatást nyerhetnek és így e kiképzés által hasznos és munkás polgárai lehessenek a magyar hazának.

7.

Már az 1883. év tavaszán hire járt annak, hogy a királyi biztosság ez év végén, vagy a jövő tavasszal bevégezvén működését, feloszlik, és azután ő cs. és kir. Felsége eljön Szegedre megnézni, hogy mennyire teljesült 1879. márczius 17-én kijelentett ama jóslata, hogy *Szeged szebb lesz, mint volt.*

E királyi látogatást megelőzőleg 1883. június 7-én ama kiváló szerencsében részesült a Szeged alsóvárosi *Oltványi-féle* apáczá tanintézet, hogy azt dr. *Hajnald Lajos* bibornok, *Kalocsai érsek, gróf Tisza Lajos* királyi biztos társaságában meglátogatta; erről az apáczá tanintézetről 1883. évben kiadott tanügyi értesítő 4—7. lapon így emlékezik meg:

A jelen iskolai évben deczember 6-án részesültek az apáczá iskolák eme különös szerencsében, mely napon az egyházmegyei főtanfelügyelő ur és a közigazgatási bizottság egy időben látogatták, és vizsgálták meg azokat; legczélszerűbbnek vélem, ha eme látogatás eredményéről a „*Szegedi Hiradó*“ 1882. deczember 7-én megjelent 281. számában közlött értesítést ide írom:

Iskola látogatás. Az Oltványi-féle alsóvárosi nőnevelő intézet és leányiskolában ma hivatalos látogatás és vizsgálat történt a püspöki hatóság és a helybeli iskola ellenőrző politikai hatóság részéről. Egy több tagból álló küldöttség járta be az intézetet, melyben részt vettek: *Dobó* Miklós kanonok, mint püspökségi kiküldött felügyelő, *Kovács* Albert és *Lévay* Ferencz, továbbá *Oltványi* Pál az intézetek igazgatója és az alsóvárosi róm.-kath. felekezeti iskolaszék néhány tagja. A püspökségi felügyelő urat a leánynevelde serdültebb növendékei az intézet nagytermében várták és egyik leányka üdvözlő beszéddel fogadta. *Dobó* ur és a küldöttség meg-

látogatott minden osztályt úgy az elemi iskolákban, mint a nőnevelő intézetben, mindenütt hosszasan időztek, több tantárgyból meghallgatták a növendékek feleleteit és megtekintették a kézi munka termet, hol az épen munkában lévő tárgyak kiállítva voltak. — A látogatás ujabban is arról győzte meg a küldöttség tagjait, hogy mind a két intézet kitünően van vezetve és úgy az elméleti, ismeretek mint a kézi munka tekintetében a leánykák megszerzik és elsajátítják mindazt, amire a nőnek a családi és társas életben szüksége van. Az intézet gazdagon föl van szerelve és a kinttett szép eredmény dicséretére válik az intézet ügybuzgó igazgatójának, Oltványi Pál prépost urnak és a leánykák oktatása körül lelkes odaadással fáradozó iskolanővéreknek. A püspökségi felügyelő ur és a közigazgatási bizottság küldöttsége a tapasztaltak fölött teljes megelégedését fejezte ki.*

De még egy más kitünő váratlan szerencsében is részesültek az apácza iskolák az év vége felé, ugyanis főmag. dr. *Hajnal Lajos* bibornok kalocsai érsek ur Szeged városát meglátogatván, június hó 7-én *Tisza Lajos* kir. biztos ur ő nagyméltósága által a halottaiból feltámasztott Szeged városában körülvezetve betért ezen tanintézetbe; is, és ott fél óráig időzve megtekinté és megvizsgálá annak összes helyiségeit; mind a két magas vendég örömet, s megelégedését fejezé ki az intézet szép s czélszerű berendezése s tisztasága fölött. A népiskolában már a vizsgák bevégeztetvén, csak a leánynevelde tanítványai voltak jelen, kiknek nevében e sorok írója volt szerencsés a magas vendégeket egy kedvezően fogadott következő tartalmu beszéddel üdvözölni és a nővérek háláját is tolmácsolni.

„Vegye kedvesen, vegye kegyesen Főmagasságod eme r. k. népiskola és leányneveldeben működő nővérek és az általuk itt oktatott majd negyedfél száz tanoncz nevében általam, mint ezen tanintézet fővédnöke a csanádi megyés püspök ur által kinevezett apácza iskolák igazgatója által tolmácsoltnak nagy és forró hálát azon különös kegyességéért, hogy a népnevelés eme hajlékát meglátogatni kegyeskedett. E rendkívüli esemény fölötti hála és öröm érzélem annál nagyobb tért foglal el szívünkben, mert Főmagasságodat *Tisza Lajos* kir. biztos ur Ő nagyméltósága vezette ide, kinek ezen tanintézet szinte nagy hálával tartozik, mert az 1879. évi vízveszély alkalmával ezen hajlék is megrongáltatván, a kir. biztos ur kegyes

* A közigazgatási bizottság egyik kiküldöttje a „Szegedi Híradó“ segéd-szerkesztője lévén, az igazgató nem ok nélkül gyanítja benne föltalálni e közlemény íróját.

volt a megállapított rendszabályoknak — nem mondom ellenére, de azoknak — szelidebb magyarázata mellett az intézet tetemes kárainak némi pótlására a könyöradományokból szinte segélyt utalványozni.

Szinte jól esik leolvasni Főmagasságod arczáról azon örömet, melyet e közlemény arra varázsolt, de fokozni és növelni fogom minden bizonnyal azt, ha felfedezem még azt is, hogy midőn Szeged város törvényhatósági gyűlése három év előtt a népiskolában működő három okleveles apácza részére — kik ott másfél száznál több szegény tanoncztot oktattak 1873. év óta *minden tandíj nélkül* — állandó segélyül 1880. évtől kezdve két-kétszáz frtnyi segélyt és a tantermek fűtésére 12 öl fát utalványozott, ő nagyméltósága a kir. biztos ur a tanügynek nagy barátja, Szeged város közgyűlésének eme határozatát nemcsak önmaga erősíté meg, hanem a főmgu belügy és oktatásügyi ministeriumok jóváhagyását is kinyerte arra; hálánkat nagyobb fokra emelé és így Főmagasságod örömet is növelni fogja minden bizonnyal még a legujabb esemény is, mert midőn ugyanazon város hatósága a drágasági és fenforgó más viszonyok miatt az iskolaszék kérelmére ezen 600 frtnyi segélyt most 960 frt összegre felemelte, ő a népiskola tanonczai oktatásában fáradozó nővérek javára tett eme újabb intézkedését is a városi hatóságnak jóváhagyni kegyeskedett, csak azt kötvén ki, hogy ezen póttávitásért az iskolaszék minden évben folyamodjék a városi hatósághoz. Ne csodálja tehát Főmagasságod, ha Annak kedves emléke, ki Főmagasságodat ma e tanintézetbe vezette, ennek év-könyveiben örökre fennmarad; de nemcsak itt lesz az egyedül bejegyezve, hanem a város minden könyveiben is, ugy a lakosok szívében is beírva marad az, mert mint Eminentiád tegnap igen helyesen jegyzé meg róla, hogy ő *halhatlan, elenyészhetlen érdemeket* szerzett magának itt Szegeden, melyet miután a bösz s haragos Tisza néhány év előtt romba döntött,* ő a szelid és kegyes Tisza lankadni nem tudó buzgalomával, akadályt nem ismerő erélyével a romokból s sirjából uj fényben állított a világ elé, hogy a várost a vésznapokban meglátogató koronás királynak ama jóslata teljesüljön: *Szeged szebb lesz, mint volt.* A hány uj házat látott Főmagasságod ma s tegnapi szemléjén Szegeden, majd minden ház mellett van egy kis kert berendezve, s abba egy különös virág ültetve, *Tisza Lajos virágnak* nevezik azt itt Szegeden, mely nem

* A hatezer ház közül csak 300 maradt meg a városban, a többi rombadőlt.

egyéb, mint egy *nefelejsbe* oltott *hála virág*, nem fog e virág itt soha kiveszni, mert úgy a jelen, mint a jövő nemzedék is hála könnyeivel fogja azt mindig ápolni.

De ha elfogadjuk Főmagasságodnak róla mondott ama igazságos ítéletét, szinte oly való és igaznak tartjuk azon véleményyt is, melyet tegnap Főmagasságodról a történeti igazság érdekében Ő oly hiven és találólag kifejezett, hogy t. i. Főmagasságod a népnevelés, tudományos közoktatás, a haza oltárára letett jótékony áldozatai következtében szinte *halhatatlanná* tevő már nevét.

Valóban boldog és irigylésre méltó ezen tanintézet, mely ily *halhatlan* nagy férfiak látogatásának szerencséjében részesül ma ez évben először,* mi szegény halandó tagjai ezen intézetnek nem is tudjuk minő jó kívánnattal köszönjük meg e rendkívüli kegyet és szeretetet, hisz *Horatius* a classikus költő már két ezer év előtt azt írta az ily nagy férfiakról;

Dignum laude virum, Musa vetat mori, Musa Coelo beat.

(Az Isteneknek eme kegyenczei nem halnak meg, hanem élve az Égbe vitetnek fel, hogy ott élvezzék a boldogságnak minden örömét.)

A pogányság setét tanai közt tétovázó költőnek a halálra vonatkozó nézetét — ha azt a személyre és nem a tettekre értette — keresztény hitünk elvei mellett nem valljuk és nem vallhatjuk ugyan magunkénak, de a költőnek utóbbi óhaját elfogadjuk azon módosítással, hogy az minél később történjék csak meg mindkettőjükre nézve. Isten hozta Főméltóságtokat körünkbe, annak angyalai vezéreljék további utukban, minket pedig ezen tanintézetnek nagy hálára kötelezett tagjait tartsanak meg ezentúl is nagyrabecsült kegyelmükben.

Ezen üdvözlő beszédre mind a két magas vendég szívélyesen válaszolt, örömeiket fejezván ki a fölött, hogy ily számosan látogatják eme iskolákat, a bíbornok ur szép szavakat intézett a tanító nővérekhez, úgy a tanítványokhoz, a kir. biztos ur is kijelenté, hogy Szeged város közgyűléséé ugyan az érdem, de ő is örömmel járult ama végzés jóváhagyásához, mert ő is a népnevelés ügyének előrehaladásától várja itt Szegeden, úgy az országban is a város és a hazának, úgy egyes polgárainak is a jólétét és boldogságát. A hymnus eléneklése után egy fehérbe öltözött kis leány volt még

* 1876. évben Trefort Ágoston vallás és oktatásügyi miniszter ur ő nagyméltósága, Bonnaz Sándor csanádi püspök ur több ízben, utoljára 1882. június 5-én részesíté intézetünket hason szerencsében.

szerencsés a bibornok érseket tanonczársai nevében üdvözölni,* ki a kérelemhez képest megáldván őket Isten iránti félelemre, a nővérek iránti engedelmességre inté azokat. A magas látogatók — kiket *Németh József* püspök ur, mint a beteg megyei főpásztornak képviselője és *Geml Ignác* a csanádi káptalan küldötte, *Ráth Károly* pesti főpolgármester, *Lechner Lajos* kir. tan. műszaki osztályfőnök kísérték e látogatásnál — megtekintették a tanonczoknak nagy izléssel a közelgő vizsgára készült kézi munkáit, szerencsére a népiskola tanonczainak a vizsgán bemutatott kézi munkáik is ki voltak még egy teremben függesztve, itt is ott is nagy tetszésben részesültek ezek, úgy az igazgató is alig érdemlett dicséretben.

Midőn nemsokára hivatalosan is közölve lett ama örvendetes hír, hogy szeretve tisztelt jó királyunk *Ferencz József* 1883. október 14–16. Szegedet meglátogatja, nemcsak a belterületi, hanem a jelen füzetben bővebben tárgyalt Szeged alsóvárosi tanyai iskolákat is kegyes volt látogatásával megtisztelni, miről az *Endrényi L. és társa* által 1885. évben e című füzetében „*Játék és szavalmányok a tanulók számára*“ bővebben értekezik.**

* A bibornok ő főmagassága tetszését kinyerő üdvözlő beszéd következő tartalma volt:

Főmagasságu Bibornok Érsek ur, kegyelmes Urunk és Atyánk!

Nem Főmagasságodnak, hanem a jó Istennek köszönjük meg ama kitünő kegyét, hogy őrangyalai városunkba és eme intézetbe vezették ama jeles férfit, kit az egész ország tisztelve szeret és szeretve tisztel magasztos szép tulajdonaiért és fénylő erényeiért. A boldogság fénynapja derült fel szerény kis intézetünkre eme szerencse által, hogy Kalocsa nagynevű érseket üdvözölhetjük itt, ki a kisdedeknek jótékony védő angyala, ezt hirdeti ama sok fényes palota, melyekben oly dús gazdag *Kalocsa*. Minthogy virágok tenyésznek s diszlenek mindenütt ahol jársz kelsz nagy férfiú, áld meg térdre omlott kis seregedet, itt is virág fog fejlődni nyomodban, a *hála virága*, melyet szívünkbe emlékül ültetve és ápolva arra fog ez minket inteni, hogy téged soha de soha el ne feledjünk.

Szépen kérünk tégedet
Áld meg e kis sereget,
Mert az tisztel és szeret,
Isten legyen te veled.

** *Endrényi L. és társa* szegedi könyvnyomda tulajdonos — kinek utóbb leánya is az apáczá intézetnek volt tanítványa — néháuyszer jelen volt az apáczá intézet vizsga úgy más intézeti ünnepélyeken is, ő azon kérrsel fordult *Oltványi Pál* igazgatóhoz engedné át neki sajtó alá ama ott elszavalt hazafias vallásos költeményeket és gyermek szindarabokat, ő hajlandó a *tiszta jövedelmet* tanügyi célokra átengedni, ami meg is történt, az átadott jövedelemből a népiskolai leányok tan- és más könyveket kaptak ajándékba.

Ez is arról tesz tanúságot, hogy *Oltványi Pál* prépost igazgató e királyi látogatásnál is közreműködött a népoktatás javára.

Ugyanis midőn észrevette azt, hogy a királyi biztosság által meghatározott *program* szerint a király október 15. a belterületi, 16-án pedig a Szeged-alsóvárosi tanyai iskolákat látogatja meg, de a Szeged alsóvárosi apácza intézet nem volt a programba fölvéve, habár az intézet a Szeged alsóvárosi régi templom mellett van, melynek látogatása a programba fölvéve lett, — Oltványi prépost igazgató fölkerlte a királyi biztost, hogy vegye föl a programba az apácza intézetet is annyival inkább mert ő felsége utazára alkalmával mindég megszokta ezeket látogatni, azonban azt nyerte válaszul, hogy a program már kilévén nyomtatva és a Cabinet irodának is beterjesztve, ezen ő már nem, csakis Ő felsége változtathat.

Oltványi igazgató értesülve arról, hogy *Dr. Haynald Lajos* bibornok kalocsai érsek is jelen lesz az ünnepélyen, megnyugodva távozott azon jó reményben, hogy majd ez ki fogja eszközölni a királytól a látogatási kegyet, — mi meg is történt, a 13-án ideérkező bibornoknak elmondván a történeteket, kit ő avval biztatott, hogy a királyi ebédről okt. 14-én visszaérve, meghozza a kedvőnek reménylett választ, a mit estve 6 órakor közlött is vele.

Az Endrényi által kiadott füzetben *király látogatási emlék* czim alatt így közli eme látogatásokat.

Király látogatási emlékek.

I.

Azon alkalommal, midőn a fejedelem 1883. évi október hóban Szeged városát meglátogatta, az Oltványi-féle apácza-intézet is részesült ama kiváló szerencsében, hogy a király a város egyéb nevezetességei közt október 15-én azt is kegyes volt meglátogatni. Az 1883|4. iskolai évre a szegedi apácza-iskolákról a prépost igazgató ur által kiadott tanügyi értesítőben e látogatásra nézve következő bővebb értesítés foglaltatik :

„Tisza Lajos kir. biztos ur ő nmsága már okt. 15-én reggel tudomására juttatta az igazgatónak titkára

által ama nagy szerencsét, hogy ő cs. k. apostoli Felsége délután 3 órakor az apáca-iskolákat is kegyes lesz meglátogatni, miről egyébiránt annak már október 15-én biztos tudomása volt, mert az udvari ebédről visszatérő dr. Haynald Lajos bibornok ur ő főmagassága közlé már vele ő Felségének eme kegyes elhatározását.“

A nemzeti színű szalagok s csokrokkal feldisztított tanítványok, és az egyenruhába öltözött bentlakó növendékek „Dicsértessék a Jézus Krisztus“ katolikus köszöntéssel üdvözölték a királyt, kit az intézet kapujánál Németh József cz. püspök, s a csanádi püspök ur helynöke, az elfogadó teremben pedig e sorok írója üdvözölt e beszéddel:

„Felséges Császár és Apostoli Király!“

Legkegyelmesb Fejedelmünk s Atyánk!

Mint ezen apáca iskoláknak igazgatója az itt oktatással foglalkozó 8 nővér, és oktatást nyerő 325 tanuló nevében a legmélyebb tisztelettel üdvözlöm Felségedet eme kath. tanintézetben, mely Felséged egyik szt. Elődének, honunk alapítójának Szent István királynak tiszteletére van felszentelve, és így annak védő szárnyai alatt a csanádi megyés püspök, és Szeged város közönségének pártfogolása mellett már tíz év óta szerény hatáskörében működik a népnevelés terén, és az intézet eme anyakönyvei szerint* eddig már közel három ezer leány szívébe csepegtette be az előirt tantárgyak ismerete mellett az egyik intézeti szobor ama feliratának intelme szerint „Féld az Istent, tiszteld a Királyt, szeressed a Hazát“ az Isten szentegyháza, a király és haza iránti kegyeletes szeretet tanait.

Boldognak, felette boldognak, és szerencsésnek érzi

* A szegedi apáca iskolákról eddig megjelent Tanügyi értesítők kékselyem diszkötésben a beszéd megtartása után átadattak az igazgató által ő felsége könyvtára részére.

magát intézetünk ezen kir. kegyelem által, melyben ma részesült, eltörölhetlen betűkkel lesz e kegyelem napja nemcsak intézetünk évkönyveibe, hanem szivünkbe is följegyezve, melynek minden érzelme, minden óhaja s sóhaja azon forró, imaszerű kívánságban összpontosul, hogy a jó Isten, ki Felségedet ide Szegedre hozzánk vezénylette, őrangyalai által szerencsésen kísérje vissza kedves családi otthonába; ez a jó Istenhez intézett, Felségedhez pedig ama alásatos kérelmünk, hogy minket fejedelmi magas kegyeibe ajánlottakul elfogadni kegyeskedjék.“

A koronás Fejedelem megköszönte a szónok jó kívánatait, az igazgató és nővérektől kérdezte a bentlakó tanoncok számát, örömét jelenté ki a fölött, hogy noha nagyrészt bajorországiak, itt elsajátíták a magyar nyelvet, és ezen oktatják már a leányokat; megtekinté az elfogadó terem egy asztalán közszemlére kitett kézi munkáit a tanítványoknak, és midőn az igazgató egy pár foltozott kelmére felhívá a magas vendég figyelmét, ő azt kezébe véve, s az ablak felé fordítva vette csak észre az ügyesen készített foltozást, és azon örömteljes nyilatkozat mellett tevé azt helyére vissza, *ez igen szép és hasznos munka.** — A püspöki helynök és igazgató kalauzolása mellett megtekinté azután az intézet összes helyiségeit, ugy a népiskola osztályait is, és miután a helynök ur felemlité ő Felségének, hogy ezt a prépost-igazgató építette a szegény leányok részére, ő felsége így nyilatkozott: „ez igen szép tett volt Öntől.“

* A munka-teremben aranyozott keretben van ezen ő felsége által érintett kelme drága emlékül felfüggesztve következő felirattal: Ezen kilencz kisebb-nagyobb folttal toldozott kelmét a szegedi apáczá iskolákat 1883. okt. 15-én délután meglátogató I. Ferencz József apostoli király ő felsége megtekintvén, s kezébe vévén, így nyilatkozott: Ez igen szép és hasznos munka. Örök emlékül a munkateremben elhelyeztetik. Szeged, 1883. okt. 15. Ottványi Pál prépost-igazgató.

Midőn a Fejedelem fél órai időzés alatt megtekintett mindent, különös megelégedését nyilvánította a szép, egészséges világos termék, és ezek czélszerű berendezése, úgy az egész intézeti helyiség tisztasága, és a tanítványok nagy száma fölött; a püspöki helynök ur rövid szavakban mély háláját nyilvánítja a királyi kegyért, melyben az intézetet részesíté, ki azon nyilatkozattal vált meg ezen apáczáktól: *Jsten önökkel, örömmel voltam intézetükben. Két fehérbe öltözött kis leány élő virágcsokrokat hintett az intézet kapuján be s onnét kilépő magas vendég elé, ki az utcán nagy számmal összesereglett nép szívéből hangoztatott meleg éljenek között távozott más kijelölt helyre, fényes kíséretével együtt.**

E látogatásról a helybeli lapban (*Szegedi Híradó*) okt. 16. következő félhivatalos tudósítás jelent meg: „A magán audientiák után ő Felsége tegnap délután 3 órakor programmon kívül az Oltványi-féle apáczaiskolát szerenesélteté meg látogatásával, ő Felsége itt Oltványi Pál prépost s intézeti igazgató kalauzolása mellett megsejmelte az iskolai helyiségeket, és azok berendezését,

* A fejedelem kíséretében voltak önmgaik; Tisza Kálmán miniszterelnök b. Orczy Béla miniszter, Tisza Lajos kir. biztos, B. Mandel, Popp, és Rosenberg tábornok főhadisegédek, Jekelfalussy Lajos miniszteri tanácsos, Stesser József min. elnöki titkár, Pálffy Ferencz polgármester, Szluha Ágoston főkapitány. Az egyháziak közül az intézetben várakoztak a fejedelmi látogatásra — a fent megnevezetteken kívül Lönhard Ferencz erdélyi püspök, Beke Antal, Kardos Antal, Kolosi Antal erdélyi kanonokok. Geml Ignác apát-csanádi és Dobó Miklós apát-csanádi kanonok, egyházmegyei tanfelügyelő, Bilszky Ferencz, oraviczai főesperes, Dörner József püspöki igató, a szt.-ferenczrendű atyák, úgy az iskolaszék tagjai. A kalocsai bibornok érsek ur is örömmel részt vett volna ezen ünnepélyben, de már okt. 15-én délben elutazott Kalocsára, hol Trefort Ágoston kultus miniszter ur volt nála bejelentett, s szívesen látott vendége. E látogatás alkalmával mondá egyik tábornok ur br. Orczy miniszter urnak németül fennhangon eme szavakat: „So ein Institut ist eine wahre Wolthat für die Kinder. (Egy ily intézet valódi áldás a gyermekekre nézve.) A szegény nővérek arczáról is le lehetett olvasni ama rendkívüli nagy örömet, melyet e látogatás, és a fejedelem általi megszólítás nekik szerzett, melyet még azon véletlen körülmény is fokozott náluk, hogy e nagy kegyben éppen okt. 15-én sz. Terézia napján — szerzetük védszentjének névünnepe — részesültek,

több rendbeli kérdést intézett az intézet viszonyaira vonatkozólag, s néhány nyájas szót váltott a nénikéssel, és megelégedését fejezte ki az intézet berendezése, és örömét annak látogatottsága fölött. Ő felsége rövid fél-órát töltött itt, s azután kíséretével együtt elrobogott.“ A Magyar Állam küldötte is okt. 17-ről örömmel jelzé ezen eseményt, és azon megjegyzés mellett közlé az olvasóközönségével, hogy Szegeden a katolikusoknak egyedüli hitfelekezeti iskolájuk az apácáké lévén — mert a többi iskolák mind el közösítették — a katolikusok minden bizonnyal nagy hálával fogadták az apostoli királynak eme kegyes látogatását, és hálájuk a Fejedelem iránt annál nagyobb, és fokozatosabb, mert a nyomtatásban megjelent programmban sem a fogadalmi Rozália kápolna, sem eme róm. kath. iskolalátogatás jelezve nem volt.

Midőn okt. 16-án ezen értesítő írója is szerencsés volt az udvari ebédre meghivattatni, ennek bevégzése után a koronás királytól azonnal első rendben szerencsés volt eme szavakat hallani: „Örömmel időztem tegnap az apácák intézetében“, megemlíté újra a népiskolát, és midőn erre az lőn felvilágosításul adva, hogy Szeged város hatósága évenként az őtt működő három apácának összesen 960 frt fizetést, és 12 öl tüzfát ad a termek fűtésére, a király azt válaszolá, szép ez is várostól; és miután a bentlakó növendékek számáról, és tápdijáról tett kérdésekre az megfelelt, a király aggodalmát jelenté ki az iránt, hogy a szegedi piacz viszonyai mellett anyagi káruk lehet az apácáknak ezen ellátás mellett, felvilágosításul megjegyzé az igazgató, miszerint a megyei püspök ur pótolja a nüvérek kárát, és a fejedelem megnyugodva azt felelé, „tudom, ugymond, hogy igen sokat áldoz ő tanügyi czélokra, de jól van ez így, mert így több szegény szülő képes leányát vallásos nevelésben részesíteni, és erre ma nagy szükségünk van.“

Október 15-ike felejthetlen örömnappja marad a szegedi apácza intézetnek, melyet fenttiszelt Németh József püspöki helynök ur egy Budapesten készített, és az elfogadóterem falába beillesztett márvány emlékkő által is óhajtott megörökíteni, melybe aranyozott betűkkel eme emlékirat van bevésve: „Ő felsége I. Ferenc József apostoli királynak az ujjaalkotott Szeged megszemlélése alkalmával 1883. okt. 15-én ezen intézetben tett legmagasabb látogatása kegyeletes emlékéül.“

Végre a történeti hűség érdekében felemlítették még e helyen az is, hogy e királyi látogatás nemcsak itt Szegeden szerzett nagy örömet, hanem az erről értesített megyei főpásztor szívében is a leggyengédebb hálaérzelmeket idézte elő, mely örömének ő az igazgatóhoz intézett leiratában is oly meleg szavakban adott kifejezést.

A szóban lévő püspöki levél szövege ez:

„Főt. Oltványi Pál prépost, a szt-sirrend közép keresztesének, és a Ferencz József-rend lovagjának, a szegedi apácza iskolák igazgatójának Szegeden.

2684/1883. A csanádi megyés püspöktől.

Főtisztelendő prépost igazgató ur!

Örömmel értesültem f. hó 18-án 95. sz. a. kelt jelentésében arról, hogy ő császári és apostoli király Felsége az iskolanövérek szegedi intézetét folyó hó 15-én fényes kísérettel meglátogatta, és a tapasztaltak fölött legmagasb meglegedését kifejezni kegyeskedett.

Főt. uraságod ezen intézetnek nemcsak buzgó, és fáradhatlan igazgatója, hanem az ottani népiskolának alkotója is lévén; főpásztori meglegedésemet, és elismerésemet nyilvánítom azon eszélyes ügybuzgalma fölött, melyet az intézet igazgatásában, és az időnkint váratlanul fölmerült, és az oktatást nehezítő akadályok legyőzésében annyi sikerrel tanusít, és igazolva látom Szeged sz. kir. város törvényhatóságának 1881. május hó 30. 7640. sz.

a. hozzám intézett levelében nyilvánított amaz óhajának jogosultságát, — melylyel azt kívánta tőlem, — hogy az iskolaszék alakítása alkalmával főt. uraságodnak eddigi felügyelői, s igazgatói hatáskörét épségben és érvényben hagyjam, mint ki a hatóság levele szerint eme népiskolának nemcsak alkotója, hanem erélyes s tapintatos igazgatója, és főeszköze volt, hogy a városi pénztár ama népiskolát segélyben részesítette. Készséges örömmel teljesítém a hatóság eme óhaját, és az iskolaszék részéről eddig hozzám beterjesztett jegyzőkönyveknek alapján kijelentem azt is, hogy a városi hatóság kérelme, és annak részemről teljesítése által a tanügy nem vesztett, hanem csak nyert eddig is már. Mint főt. uraságod jól tudja, azóta, hogy Szegeden ezen iskolák ügyeit gondozza, szándékom volt már érdemeinek méltánylása mellett tehetőségének megfelelő tágasb működési tért nyújtani, de főt. uraságodnak hozzám juttatott kérelme akadályozott engem óhajom kivételében; akár mi lett légyen az ok, mely miatt jelenlegi állásától megválni nem akar, öröömre szolgál kijelenthetni, hogy elhatározása a szegedi kath. népoktatási ügy előnyére szolgált, és így ennek az eme iskolákban tanítás, és tanulással foglalkozó egyének, úgy a szülők, de a városi hatóság is velem együtt méltán örvendezhetnek.

Midőn ezért főt. uraságodnak e czimen is főpásztori meglegedésemet is kifejezem, egyuttal azon óhajomat is nyilvánítom, miszerint — a földéaki plébánia hivei ellátásáról az egyházmegyei kormány s szentsék által, most is épségben hagyott rendszabály mellett helyettes lelkész által lévén már kellőleg különben is gondoskodva — főt. uraságod ezentul is hasonló buzgalom, és erélylyel kezelje Szegeden az igazgatói hivatal teendőit. „Többire ájtatos imáiba ajánlott főpásztori áldásom kiosztása mellett maradok főt. uraságodnak Temesvárt, 1883. okt. 20., Krisztusban legkészszevesb rokona *Bonnáz Sándor* s. k. csanádi püspök.“

*Az apostoli király látogatásának kedves emlékei a vizsga- s munkateremben lévén kifüggesztve, október 15-én, a királyi látogatás emléknapiján az igazgató a tanulók előtt felemlítem e kitüntetést, melyben a vezényletére bizott szegedi apácza-iskolák részesültek, és a tanulókhoz intézett rövid beszédben őket arra inti, — mit a kertben levő szobron olvasható felirat is már szívékre kötött — hogy félve az Istent, és szeretve a magyar hazát, tiszteljék és szeressék a királyt is.**

Az igazgató ezen örömnapi emlékére délután szünidőt enged a tanulónak. A nagy teremben összegyűlt tanulók közül egy kiválasztott szónok a királynak szép virágokkal ékesített arcképe előtt állva következő szavalmányt mond el:

Az apácza-iskolák nefelejts virága.

Üdvözlöm Önöket, kik itt megjelentek,
Eme kedves napon minket megtiszteltek.
Hidjék el, hogy nekünk örömet szereztek,
Vigyék el hálánkat, ha majd haza mennek.
Elmondom Önöknek, mért örvendünk nagyon,
Hogy e háznak ma itt mily ünnepe vagyon.
Ezernyolczszáz nyolczvanharmadik évében,
Október tizenöt napján történt épen,
Hogy kedves királyunk s fényes kísérete
Megjelent házunkban, mindent megdicsére.

* Oltványi Pál prépost igazgató 15 év előtt két ezer koronát adott át alapítványi tőke gyanánt a főnöknőnek, ki ennek kamatából október 15. öt árva népiskolai gyermeket egészen új ruhával ajándékozza meg, kik a királynak magokból diszitett arcképe előtt hálát szavaznak a királynak eme látogatásáért, mely által nekik ezen ajándékot szerezte.

Minden év május hó második vasárnapján is hála ünnepély tartatik az intézet alapítója *Oltványi István* nagyprépost emlékére, a főnöknő e napon is öt népiskolai árva tanulóleányt ruház föl egy néki az igazgató által befizetett *kétezer koronds* alapítvány kamataiból. Az intézetben meg november 4. az elhunyt *Bonác Sándor* csanádi püspök, november 19. az elhunyt *Erzsébet* királyné, márczius 12-én a Szeged városát 1879 évi katasztrófa emlékére tartatik még ünnepély, a midőn az igazgató által 600—800—800 korona alapítvány tőkéinek kamata osztatik ki a népiskola szegény tanítványainak.

Ma van emléknapja eme szerencsének,
 Melyben a tanulók itt részesülének.
 Örült akkor szívünk és hálát rebegett,
 Mert nagyon váratlan volt e nagy kegyelet.
 Fél óra hoszáig volt nálunk a király,
 Kinek védelmére minden magyar feláll.
 Minden szobát s termet gondosan megnézett,
 És annak, mit látott, ő nagyon örvendett.
 „Örömmel jöttem én, avval is megyek el“,
 Így szólva távozott fényes kísérettel;
 Midőn tőlünk innét ő máshova ment el,
 Eme kegyes szavát nem felejtjük mi el.
 Szívünkben őrzi azt *nefelejts* virágunk,
 Mely szépen tenyészik, mindenkinél nálunk.
 Örültünk mi akkor, kérve a jó Istent,
 Hogy igen sokáig éltesse őt itt lent.
 Ő, kinek hő vágya, *boldog legyen népe*:
 Áldva legyen földön, és ha megy az Égbe.
 De ez utóbbi csak jó későn történjék,
 Hogy élvezze hazánk még sokáig kegyét.
 Élvezd te is Atyánk néped szeretetét,
 Ugy tekint az téged, mint Égnek kegyeltjét.
 Koronád fejedén fényt szerze hazánkra,
 Azért minden tagja áldást kér Atyánkra.
 Mert Te monád egykor, hogy a *fejedelem*
*Csak úgy lehet boldog, ha népe is ilyen.**
 Mire Budapestről így válaszolt Neked
 Az ott gyűlésező hű magyar nemzeted:
Boldog és szerencsés úgy lesz magyar néped,
Míg István trónjában ott ülni lát Téged.
 Ez a mi házunknak választott Védszentje,
 Ő megvéd majd Téged buzgó kérelmünkre.
 Oh légy sokáig még Ura e szép trónnak.
 Csak később add át azt majd az utódodnak.
 Ez imát küldi föl Égbe hálás keblünk,
 Mert e látogatás drága emlék nekünk.
 Eme *két emlék*** is erre emlékeztet,

* Az 1868. évi országgyűlést bezáró királynak szavai: „Boldog fejedelme csak boldog nemzetnek lehet.“

** Márvány-emlék — foltozott kendő.

De mivel néma az, és így nem beszélhet;
 Beszél hát helyettük a hálás gyermek sziv,
 Mely mivel az magyar, királyához is hiv.
 Érted rebeg imát az Égbe kiáltva:
Éljen még sokáig országunk királya!
 Ez imát mondja el, ki ide besétál,
 Most, és a jövőben iskolába itt jár.
 E fohászt küldi fel naponként az Égbe,
 Minden lány, ki belép e tanintézetbe,
 És ha tanfolyamát itten bevégezte,
 Hálából akkor is ezt mondja el szive.
 Kérlek el ne felejtsd soha ezt jó lányka,
 Így szól hozzád a ház *nefelejts virága*.
 Ha te felejtenéd, az nem felejt soha,
 Azt sugva lép mindég utánad nyomodba.
 Ellenben dicsér az mindég majd tégedet,
 Ha öröm és baj közt, azt el nem felejtet.
 Ápold hát szivedben, hogy szépen tenyészszék,
 Az Ur neve köztünk mindég dicsértessék.
 Így betölti ő majd buzgó fohászunkat,
 Megáldja kegyével dicső királyunkat.
 Ez a mi *nefelejts* virágunk értelme,
 Ötszáz tanuló lány imádkozik érte.
 Kiknek mindegyike szivből azt kiáltja:
Éljen még sokáig hazánk nagy királya.
 Védje őt mindenkor az Égnek nagy kegye,
 Így majd szerencsés lesz országunk is vele.
 Ezer nyolczszáz negyvennyolczadik évében,
 Fiatal szívének meleg erejében,
 Vette át kormányát ő magyar hazánknak,
 Lépett birtokába szent István trónjának.
 Nagy vihar, és vész közt öröklött bennünket,
 Kegyessége hozzá vonzotta lelkünket.
 A vész, vihar eltűnt, uyugodt már a hazánk,
 Boldog a népe is, hála neked Atyánk.
 Azért tanulóknak kicsinye és nagyja,
 Ugy szintén ezeknek atyja és az anyja,
 Hálás szivből most már neki azt kívánja,
 Éljen még sokáig hazánk nagy királya.
 Erre int mindenkit házunknak virága,
 Jól figyelj hát kis lány annak szép szavára.

Mert a *nefelejts* itt füledbe kiáltja:
Éljen még sokáig hazánk nagy királya.
 Az isteni mester így majd téged megáld,
 Ki házunk homlokán kint örködve ott áll.
 Áldásra van keze ott rád kiterjesztve,
 Ugy részesülsz abban, és boldogulsz vele,
 Ha hozzá imádat felküldöd az Égbe,
 Midőn naponkint jössz e tanintézetbe.
 Másik szobrunk is int, *hogy az Istent féljed,*
A királyt és hazát szivedből szeressed.

Isteni mesterünk hallgasd fohászunkat!
 Arra kérünk, áld meg a mi királyunkat!
 Áld meg *hazánkat, is* áld meg városunkat!
 Áld meg *házunkat is,* áldj meg *mindnyájunkat!*
 E fohászt vigyék el Önök mostan haza,
 És mondják utánnam, *éljen király, haza!*

8.

1883. október 16-án az apostoli király fényes kíséretével kirándult a szegedi tanyákra is, és ezen útjában a tanyákon elhelyezett huszonegy iskola közül egy párt megtekintve, az Ásotthalmi iskolánál állapodott meg, mely a várostól $3\frac{1}{2}$ órai távolságra van, több mint tizezer tanyai lakos örömmel várta ott, és szívélyes lelkesedéssel üdvözlötte királyát, ki az iskola meglátogatása után szóba ereszkedett hü jobbágyaival, kik e ritka fejedelmi kegynek emlékét a késő unokák előtt is fenntartani akarván, elhatározták, hogy eme örvendetes esemény megörökítésére az eddig Ásotthalmi, most már Királyhalminak nevezett iskola mellett ott ama helyen, hol a király velük beszélt, emlékkövet állítanak le.

Ezen 3 méter, 80 cm. magas emlékszobornak alapját téglarakás képezi, melyről szürke granit alapzat emelkedik fel, betetőzve a királyt remekül ábrázoló vasöntvényű, bronzirozott mellszoborral. A talapzat elő részében e fölirat van bevésve:

I-ső Ferencz József apostoli király 1883. évi október 16-án történt látogatása emlékeül.

A hátrészben e felirat van :

„E helyen üdvözölte a királyt Pálffy Antal kapitány, kinek kezdeményezésére az emlék emeltetett az alsótanyai lakosság hozzájárulásával 1884-ben.“

Eme szép emlékszobor 1884. május 26-án nagy ünnepély mellett lepleztetett le gróf Tisza Lajos volt szegedi kir. biztos ur jelenlétében. A Német József csanádi püspöki helynök ur által sátorban eltartott sz. mise, és Ivánkovits János hitoktató ur által elmondott alkalmi beszéd után az ünnepélyre megjelent 10—12 ezer hivek jelenlétében lett e szép szobor leleplezve, melynek talapzatára az iskolás gyermekek virágokat hintettek, tanyai leányok pedig koszorúkkal diszíték azt fel ; előállott azután egy kis iskolás deputáció, és szónokuk Onozó György tanyai fiu bátor hangon talpraesetten szép alkalmi költeményt szavalt el. Befejezte, s meg is koronázta a leleplezési ünnepélynek első részét Pálffy Antal pusztai kapitány keresetlen szívhez találó szónoklata.

„Ő volt — ugymond — egyik oka annak, hogy a diszes társaság Ásotthalmára (melynek neve ezentul Királyhalma lesz) a mai napon kirándult ; mert az ő eszméje volt az, hogy megörökíttessék az a hely, hol a jószívü király népével érintkezett. Ő üdvözölte akkor is a királyt, magyar nyíltsággal, ámbár néhány városi ur le akarta erről beszélni. Ő azonban tudta, hogy a király előtt kedves népe bármelyik tagjának szava, óhaja s üdvözölvén őt, megkérte, hogy engedje meg azon magasztos időt e helyen emlékszobrával megörökíteni. S a jó király ezt megengedte, — polgártársaink lelkesedése, Szeged városának áldozatkészsége, Tisza Lajos pártfogása mellett pedig az emlékoszlop elkészült (zajos éljenzés). Itt áll és hirdetni fogja későbbi korszakoknak is a király dicsőségét, ki népét

bölcsője mellett kereste fel. Üdvözli tehát mindazokat, kik a szobor elkészítésére befolytak, Tisza Lajos grófot, Lechner min. tanácsost, Pálffy polgármestert, Szeged tanácsát s üdvözli mindazokat, kik a jelen ünnepélyre Ásotthalmára kirándultak.“

Hosszas éljenzés követte e szavakat.

*Ezután következett a diszebéd, ennél a szebbnél szebb felköszöntések, ebéd után a népiünnepély. A lakoma alatt gróf Tisza Lajos az ünnepély lefolyásáról sürgőnyt küldött a királynak, ő Felsége válaszáat — midőn a hazatérő vendégek a horgosi pályaudvarba érkeztek — itt az állomásfőnök átnyújtá a szegedi grófnak, melyben a király meleg szavakban mondott köszönetet a jól sikerült fényes ünnepélyért, ezen örvendetes válaszról gróf ur azonnal értesíté utitársait.**

9.

Ugyanezen napon osztatott szét az uri vendégek s tanyai lakosok közt egy szegedi ismeretlennek maradni óhajtó polgártárs által szerkesztett, a következő szövegű szép szöveget.

„Mióta párduczos ősatyáink ezen nekünk oly anyyira édes s kedves Haza földjét egy évezred előtt elfoglalták, — melyről hazánk koszorus költője oly igazán jegyzi meg azt, hogy ez bölcsőnk és sirunk is, mert e haza határán kívül nincs számunkra más hely, — és mióta ezen általuk véren szerzett szép hazát az unokák részére is biztosították az által, hogy a pogányság kötelékéből magukat kiszabadítva a keresztény hitre tértek, és így a művelt nemzetek sorába beléptek, sem az ezredéves Magyarországnak, sem a vele majdnem egykoru Szeged városának történetkönyvéből kimutatni nem

* Szegedi Napló 1884. 120. sz.

lehet oly kiváló ritka királyi kegyelmet, mint aminőben e város, és ennek bent, és kint itt a tanyákon lakó polgárai hét hónap előtt részesülni szerencsések voltak, értem ezen boldogító ritka esemény alatt Szeged városának Ő cs. k. és apostoli Felsége *I. Ferencz József* király által 1883-ik évi október hó közepén történt kegyelmes látogatását.

Sz. István magyar hazánk első apostoli királyának halála óta már *ötven* király ült az ő trónjában, és kormányozta jó vagy balszerencse közt e hazát, a történetkönyv tanúsága szerint ezek közül egy-kettő megfordult ugyan e városban is, de egész más körülmények közt, egészen más indokok miatt látogatták azok meg városunkat, mint *I. Ferencz József* királyunk azt tevő, ki őt év előtt 1879. márczius 17-én mint *vigasztaló angyal* jelent meg itt az elpusztult városuk fölött siránkozó jobbágyság közt, 1883. okt. 14-én pedig azért jött el ismét ide, hogy a sirjából új életre feltámasztott városuk fölött örvendező hű jobbágyságainak örömeiben ő is osztozzék; eljött fényes kíséretével hozzánk az alföld legmagyarabb, legnépesebb, legnagyobb katolikus város lakóihoz, hogy azok is tanúi legyenek az apostoli király nagy örömeinek, kinek atyai érzékeny szive, ha négy év előtt velünk együtt könnyezni tudott, most velünk együtt örülni s örvendezni is akart; eljött végre ide hozzánk még azért is, hogy személyesen meggyőződjék aziránt, ha vajjon a vész napjaiban kimondott vigasz jóslata *Szeged szebb lesz, mint volt* teljesült-e? és az ő atyai szándéka, és akarata az ő, s alkotmányos kormánya által Szegedre küldött *Tisza Lajos* kir. biztos ur által végre van-e hajtva?

És midőn a magyar nemzet Atyjának szive a fölött, amit itt nálunk ez alkalommal hallott, látott s tapasztalt, örömmel lett tele, a város belterületének megtekintésével még nem volt kimerítve Szeged népe iránti kegyessége,

eme vidékre, a szegedi tanyákra is kirándult ő a koronás Fejedelem fényes kíséretével okt. 16-án csak azért, hogy itt e vidéken lakó hű jobbágyságot is láthassa; megakart tekinteni ama területet is, melyen rendes viszonyok közt is *huszonhat ezer* fő tartózkodik, de öt év előtt sokkal nagyobb volt az itteni lakosok száma, mert ez a vész elől megfutamodott városi lakosságnak is biztos menedékhelyül szolgált, talán a jó Isten ezen ok miatt óvta, és kímélte meg e vidéket akkor a várost ért nagy csapástól; eljött a Fejedelem megtekinteni ezen *Ásotthalomnak* az előtt századok óta nevezett tájt, mely ezen boldog percztől fogva elveszté régi nevét, és azt a szebb hangzatu *Király halommal* cserélte fel.

Ezen, hazánk ezredéves történetében eddig Szegednek ki nem jutott ritka királyi kegyelemnek emlékét hirdeti úgy a jelen, mint az utókornak is ezen a szeged-tanyai lakosok óhajára, s kezdeményezésére itt a királyi látogatás főhelyén fölállított, és ma szép ünnepélyesség mellett leleplezett gyönyörű emlékoszlop, mely a látogató Fejedelemnek szép mellszobra által ékesítve az utókor előtt is fennhangon fogja hirdetni úgy a most országunkat dicsőségesen kormányzó királyunknak *I. Ferencz Józsefnek* a szeged-tanyai lakosok iránti kiváló nagy kegyelmét és szeretetét, mint hirdeti az egyuttal ezen város bel- s kül-területén lakó polgárainak is a király iránti jobbagyi hűséggel s tántoríthatlan ragaszkodással egyesült kegyeletes hála érzelmeit.

Most azonban eszme rokonságnál fogva a régi korszak egyik ehhez némileg hasonló eseményére hívom fel a szegedi polgártársak figyelmét. Ama régi — nagyon régi — időben, midőn még a kereszt fénye s dicsősége nem világosítá fel a pogányság homályában botorkáló emberek elméjét, midőn ezek nem ismerték még fel az igaz Istent, hanem a sötétben tapogatózva önmaguknak faragtak bálványisteneket, és azokat imádták, a pogány kor eme száza-

daiban a *mythologiai* korszakban említik fel az e korban élő írók azon eseményt, hogy az egyiptombeliek elhunyt hős királyuknak, *Memnonnak* fényes szobrot emeltek, melyet az elhunytnek anyja által felkért *Jupiter* — a pogány istenek feje — rendeletéből az elhunyt király hamvaiból e célra teremtet, és *Memnon* király madarainak nevezett szárnyasok évenként meglátogattak, és annak sirhantján egymással czivódva szomorkodtak. E szoborról azt is regélik ama költők, hogy midőn a fölkelő nap a szoborra veté sugarait, az ezek által felmelegített szoborból napfölkeltével *kellemes bájos hangokat*, estve napnyugatkor pedig *szomoru hangokat* hallottak a szobor mellett imádkozó egyiptombeliek; sőt még azt is fölemlítik e szoborról, hogy néha sirt is, és bus jóslatot is hallottak attól.

Én részemről nem adok ugyan hitelt ezen a pogány korszakból reánk maradt regének és mesének, én az e korban élő írók és költők képzelményének tartom azt, de mind a mellett is azért említem e hagyománt föl a mai szép ünnepen, mert úgy vélem, hogy eme ma leleplezett szép szobornál is a fennforgó körülményekhez képest hason tünemény lesz észlelhető. — Ha tudniilik az éj homályából felkelő nap jótékony sugarai ezen királyi emlékszobrot is érinteni, és Annak szívét felmelegíteni fogják, kinek élő szive oly forrón s melegen érzett, és érez most is Szeged népének jólétéért s boldogságáért, ezen szobor is — mint Memnonéről regélik, — könnyen meg fog szólalni, s ama bájos hangokat fogja az onnét a magasból a szeged-tanyai nép felé irányozni:

*Ős Szeged jó népe,
Országomnak fénye,
Légy jövőben boldog,
Óhajtja királyod.*

És midőn e bájos szép hangokat, — a szobornak eme üdv kívánatát — meghallják majd a felkelő nap által szinte álmunkból felköltött, és fészkeikből kirepült

kedves vendégei a szegedi tanyáknak — a szelid pacsirta s pipiske, úgy a jámbor hü fecske, és más számtalan szépen dalolni szokott madarai a királyi emlékszobornak felszállnak ezek majd sebes szárnyaikon a magasba, és énekelve adják tudtára eme a királyi emlékszobortól átvett bájos dallamot a szélrózsa különféle irányában lakó tanyai lakosoknak, kiket a felkelő nap első sugara, és a hajnali harangszó szinte felköltött már éji nyugalmaiból, és midőn ezek imára kulcsolt kezeikkel, s az Ég felé irányzott szemeikkel szivükből hálát adnak e jó Istennek a tőle nyert jótéteményekért, és napi munkájukra áldást kérnek tőle, midőn eme reggeli imájuk közben meghallják az Ég szárnyasaitól a királyi szobor által számukra küldött, és elénekelve nekik átadott üdvkívánságot, ők a lakosok is eme fennhangon elmondott szavakkal zárják be majd reggeli imájukat:

*Üdv a jó királynak,
Nemzetünk atyjának,
Kedves családjának.*

És a tanyák felett röpködő kis madarak meghallva a szegedi népnek eme a király szobortól hozott izenetre adott viszhangját, visszasietnek majd ismét a szoborhoz, és vigan fütyörészve dalolják el előtte a tanyai népnek szivből fakadó hála óhaját s sóhaját; és midőn ez megtörtént, a napsugara által már érintett, de eme szivélyes viszhang, és kedves izenet által még inkább fölmelegített királyi sziv azon utasítást adja a kedves csalogány hirnököknek, hogy messze, messze fel a magasba a felhőkön is túl repülve kérjék az ő nevében is az Ég hatalmas Urát — kinek kegyelméből a földi királyok uralkodnak, de népeik is boldogulnak, — hogy tekintsen le kegyesen onnét a magasból az ötlet őseitől öröklött vallásos kegyelettel tisztelő, s imádó Szegednek népére, és annak a talaj silánysága miatt mindennapi kenyerét csak nehéz,

s fáradságos munkája után megadni szokott tanyai földjének terményeire s veteményeire; kérjék meg Őt nevében arra is fel, hogy alkalmas időben nyissa meg, úgy zárja is el a körülményekhez képest az ég csatornáit, hogy így ha jótékony harmat eső megáztatta a növényeket, utóbb a napnak jótékony meleg sugarai érleljék is meg azokat az itt lakó szegény nép számára. És midőn az Égbe küldött hírnökök azon izenettel térnek vissza a királyi szoborhoz, hogy az égi Király meghallgatá a földi királynak kérelmét, a szobor örömkönyeket hullajtva újra megszólal:

*Hála neked Isten
Kit imádunk itten.*

De *Memnon* szobra — mint említém előbb — nem csak kellemes, bájos, hanem néha szomorú hangokat is bocsájtott ki magából a költők regéi szerint. Biztosítlak titeket polgártársaim, hogy a királyi emlékszobornál is meg fog az történni azon esetben, ha majd a szegedi nép közt a vallásos érzelem, és haza iránti szeretetnek napja hanyatlóban lemenő s letűnő állapotban lesz, mert ha idővel a szegedi népnek az egyház, haza, király iránti szeretetnek forró érzelve nem fogja többé e királyi emlékszobrot felmelegíteni tudni, akkor néma lesz majd e szobor is, a király kedves madarai sem fogják többé hallani attól ama szép üdvkívánságokat, és így nem dalolhatják azokat többé el nektek, és meg fog az is könnyen történni, hogy Szeged népének eme nem reménylett átváltozása miatt e szobor is — mint a múltban *Memnon*éról regélig — könyvek közt fogja eme panasz, egyuttal kérő hangokat is hallatni:

Oh mert népem ősök útjáról letértél,
Egyház, haza, királyról megfeledkeztél,
És szemembe így bus könyeket idéztél,
Evvel most nagy fájdalmat nekem szereztél;

Hidegségtek miatt kezd erőm lankadni,
 Üdvös óhajokat nem tud az már adni.
 Nem melegít többé hűségtek szerelme,
 Oda van szívemnek üdvadó ereje.
 Oh térj vissza népem az igaz ösvényre,
 Emlékezzél vissza elhunyt őseidre,
 Vallást, királyt, hazát ők együtt szerettek,
 Ezért ők az égből bő áldást is nyertek.

De nem, nem fog ez itt e szobornál megtörténni, nem fog e szobor könyezni, sem e panaszokat kiejteni nem fogja, mert Szeged jó népe nem fog Isten, Király és Haza iránti kötelemről soha megfélekedezni. Amit *Memnon* szobráról a költők az utókor számára feljegyeztek, az csak rege, költemény és nem valóság, ez a költők koholmánya folytán volt csak az elámitott pogánynépnek balhite s véleménye; de az általam ebből levont, és a jó szegedi néphez intézett oktatás, és tanítás nem rege, nem koholmány, hanem valódi igazság.

Azért őszinte szívből óhajtom is, hogy ezen a hála érzelem által itt e helyen felemelt szép emlék szobor mindenkor, s minden időben feleljen meg fentebb rajzolt magasztos céljának s feladatának, legyen meg annak most, és a késő korban is áldást nyújtó varázsereje, és óhajtott szép eredménye, és így a nagy királynak szeméből ne a fájdalomnak; hanem az örömnek folyjon könye. Legyen e szobor úgy a most, mint a később élő nemzedék előtt is ama a lelkiüdvöt, és a földi boldogságot egyaránt biztosító oly jótékony kapocs, mely Szeged népének szívét, lelkét egyrésről a földi hazánkat kormányzó, és földi jólétünket eszközlő apostoli Királyunkkal, és annak alkotmányos magyar kormányával; másrésről a tulvilági hazában uralkodó mennyei hatalmas Királylyal — a minket holtunk után boldogítani vágyó Istennel — a hűség, engedelmesség, s szeretet lánczaival elválaszt-

hatlanul összefűzve tartja, mert a szentirási könyvek is arra intenek mindenkit: *Ember féld az Istent, tiszteld a királyt és szeressed a hazát.*

A mai szép ünnepély emlékéül Szeged népének e jó tanácsokat osztja egy névtelen, de azt szívéből szerető polgártársa.

Hogy ezen ugy az egyik helybeli lap, mint a budapesti lapok által is (Magyar Állam és Magyar Korona 1884. máj. 27.) egész terjedelmében közlött, s emelkedett kegyeletes szép szövege miatt köztetszésben részesült szöveget e füzetbe szintén bevettük, azért történik ez, mert ez mint egy kiegészítő része ama szép ünnepélynek, mert ha az ezen alkalommal elmondott szép szavak, eszmék és mondatok — ha a pusztában kiáltozóknak közös sorsában részesülve — a tanyai lakosok elméjéből tán eltűntek s feledékenységre mentek volna is, ezen szép intelmek kedvezőbb sorsban részesültek, mert ezeket most is drága kincs gyanánt őrzik az illetők, és szorgalmasan olvasgatják is. De még más indok is vezérelte a kiadókat abban, hogy e szép intelemnek is tért engedtek e füzetben, mert noha az illető nem nevezte meg magát, a szegedi közönség — a régi példabeszéd szerint tolla és éneke után itt is — csakhamar feltalálni vélte annak szerzőjét Oltványi Pál prépost igazgató urban, ki gyengélkedő egészségi állapota miatt kénytelen lévén az ünnepélyről elmaradni, abban mégis eme iratával akart részt venni és oktatni azokat, kiket — mint intelme végén mondja — szívéből szeret.

Zárszó.

Mivel az Endrényi által e czim alatt „Játék és szavalmányok” kiadott füzet Szeged városának népoktatási ügye mellett a király látogatását is elég terjedelmesen tárgyalta, kedvező bírálatban részesült, a példányok csakhamar elfogytak és így a tanügy különösen a szegény tanulók javára megtermették a várt jó eredményt, és így

bevalósult *gróf Tisza Lajosnak* 1885. február 11. kelt levelében erre nézve kifejezett jóslata is; e levél szövege ez:

Nagyságos és főtisztelendő Prépost ur!

Örömmel vettem kézhez becses levelét az annak kapcsán küldött könyvecskével együtt. Mindkettő azon régi meggyőződésemben erősített csak meg, hogy Nagyságod egyike a legfáradhatatlanabbaknak azok közt, kik Szeged népnevelése körül munkálkodnak.

E könyvecske nemcsak anyagi hasznot hajtani van hivatva a szegény gyermekek számára. Magasabb célja — melyet bizonyára el fog érni — az oktatás, nemesítés, lelkesítés. A szíves megemlékezésért, hogy e könyvet számomra megküldeni méltóztatott, őszinte köszönetet mondok Nagyságodnak.

Fogadja Nagyságod tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapesten 1885. február 11.

Tisza Lajos.

Oltványi Pál prépost gróf Tisza Lajossal gyakran találkozott és társalgott Ó-Tátrafüreden, hol ez utóbbinak saját villája is volt, hol 1881. év óta a karlsbadi fürdőből visszatérve, négy-öt hétig szokott itt időzni és többször ebédre is meghívta a prépostot, ez alkalommal nem csak Szeged város építési ügyeiről, hanem az egyházpolitikai kérdésekről is folyt a tárgyalás, ez utóbbiakat rendszeren avval zárta be gróf Tisza Lajos, *„Kedves Prépost úr, én szeretem Önt, de jobban szeretném, ha ultramontán elveihez oly annyira nem ragaszkodna, ezeknek a multban volt értéke és érvénye, de a kifejlett viszonyok mellett most már eltűnt és elveszett az, — de ezen eltérő nézet daczára — hol egyik sem tarthatta magát sem győzőnek, sem legyőzöttnek, — azért újra előkerült néha napirendre a vitatkozás, de a prépost iránt nem szűnt meg a gróf részéről az eddig tapasztalt és hálával fogadott jó indulat és barátság.*

Midőn 1883. évi október hó 16-án a királyi ebéd után Ő cs. és kir. Felségének és utána Tisza Kálmánnak a prépostot bemutatta, ez utóbbinál e szavak mellett történt az meg, — *„Ez az általam előtted már fölemlített prépost, ki Tátrafüreden két év előtt Németország tábornagyát, gróf Moltkét annyira megtérítette és meghódította, hogy még most is leveleznek egymással,** mire Tisza Kálmán azt mondta, *„Örvendek nagyon prépost úr győzelmének, és egyuttal*

* E találkozást s társalgást annak idejében a hirlapok is fölemlítették, bővebben van ez leírva az 1901. évben megjelent a szegény tanulók javára kiadott *„Tátrafüredi emlék“* czimű könyvecske 39—50. lapján, hol a levelek is közölve vannak.

arra is felkérem, hogy azon esetben — ha ezen tábornagy nem mint fürdő vendég, hanem olyanféle szándékkal lépne át újra a magyar-osztrák birodalom határát, mint azt 18 év előtt tevő, — ez esetben legyen szives hódítási tudományát ismét érvényesíteni, és az ő barátságát akkor is részünkre kinyerni.

A Tisza Lajos levele végén az igazgatónak a népnevelés terén működésére vonatkozó dicséretéhez hasonlólag nyilatkozik a földéaki iskolát (15. lap) 1869. január 4. meglátogató *bárá Eötvös József* oktatásügyi miniszter is. *Oltványi Pál* földéaki lelkészhez intézett a (kath. Néplap 1870. évi 46. számában közlött) levelében:

Főtisztelendő Ur! Fogadja legőszintébb hálámat hazafiui áldozatkészségeért, melyet a földéaki r. kath. tanoda javára tett 1000 pengő forint alapítványa által népnevelési ügyünket előmozdítá. Egy újabb érdem ez, melyet a Főtisztelendő Ur magának nemcsak egy község, hanem a haza iránt szerzett, melynek érdekeit nem azok mozditják elő leghathatósabbban, kik azokról *állatlánosságban* beszélnek; hanem azok, kik a hazának *egyes érdekeit* saját körükben *tevékenységük* által elősegítik s azok között is, nézetem szerint az elsőség azokat illeti, kik fáradozásait a népnevelés nehéz feladatának szentelik.

Ki taps után vágyódik, s tettének jutalmát csak az elismerésben találja, az más pályát keres. A szerény falusi iskola nem azon tér, melyen babérokat aratni lehet. Az eredmények e mezőn csak évek után észrevehetők s ki ezen dolgozik fáradozásainak gyümölcseit többnyire még nem is láthatja — — — és mégis, én megvagyok győződve, hogy nincsen kör, melyben a hazának nagyobb s lényegesebb szolgáltatokat tehetnénk, mint éppen ez, mely oly szerénynek látszik.

Az isteni gondviselés e hazát sok adományokkal ajándékozta meg. Érczbányái kincseket rejtenek és földünknek termékenysége csaknem közmondássá vált. De a nagy kincs, mely e hazának nagy jövőjét biztosítja, nem itt keresendő. A nép, mely hazánkat lakja, az meggyőződéseim szerint igazi kincse országunknak s csak ha ennek szellemi tehetségeit művelve, azoknak termékeit majd élvezziük, és a nép kedélyének mélyében rejtett kincsek majd napvilágra jöttek, csak akkor fogjuk látni, mily gazdagok vagyunk s azt a haza csak azoknak fogja köszönhetni, kik zajtalan tevékenységük által, melylyel a népnevelés ügyét előmozdítják, a hazának e rejtett kincseit kiaknázták.

De felesleges, hogy ezeket Önnek írom. A nagylelkű áldozat, melyet népnevelésünk előmozdítására tett, s még inkább a buzgóság, melyet lelkészi hivatalának nagy hivatását felfogva, a földéaki iskolában kifejtett, eléggé bizonyítja, hogy a Főtisztelendő Ur velem e részben egyiránt érez. Vajha nemes példája hazánk minden lelkészeit arra serkentené; hogy — ha nem is az áldozatban, melyre sokaknál a tehetség hiányzik, — de a buzgóságban, mely csak az akarattól függ, a népnevelés terén a földéaki lelkész példáját kövessék.

Engedje Ön, hogy ezen óhajtàssal együtt azon őszinte tiszteletet újra fejezzem ki, melylyel maradok a Főtisztelendő Urnak Földeák, 1869. jan. 4. alázatos szolgálója

bárá Eötvös József.

Utóda *Trefort Ágoston*, gróf *Csáky Albin* és dr. *Vlasits Gyula* szintén az igazgatóhoz intézett és a Tanügyi Értesítőben közlött leveleikben megdicsérték az igazgátónak nemcsak áldozatkészségét, hanem fáradhatlan buzgalmát is a tanügy terén.

„Nagyságos főt. Oltványi Pál prépost-plébános és pápai kamarás urnak Szegeden. Vallás és közoktatási m. k. miniszter 41518. sz. Csongrádmegye kir. tanfelügyelője útján tudomásomra jutott, hogy nagyságod a *szege-d-alsó-városi róm. kath. elemi új leányiskola* számára 15 ezer frt költségen egy négy osztályú iskolai épületet emeltetni, az ottani rk. leányiskolák fönntartására, különösen pedig szegénysorsu tanulóknak tankönyvekkel és téli ruhákkal ellátására *hét* ezer frtnyi alapítványt tenni, és az ugyanott levő és ugyancsak a *Miasszonyunkról* nevezett iskola-nővérek vezetésére bizott hat osztályú iskola épületének újjáépítési költségeihez mintegy 1456 frttal járulni méltóztatott, fogadja ezen nemes *bőkezűségeért* valamint az említett iskolák igazgatása körül kifejtett *lelkes, fáradhatlan buzgalma s tapintatos tevékenységeért* kiváló örömmel nyilvánított elismerő köszönetemet. Budapest, 1887. november hó 8.“

Trefort

„46461. sz. a. Ngos Oltványi Pál prépost, pápai kamarás urnak Szegeden. Arról értesültem, hogy Nagyságod, mint a *Miasszonyunkról* nevezett iskolanővérek vezetése alatt álló szegedi r. k. leányiskolák igazgatója, e minőségben való működésének *huszadik évét* a folyó 1893. évben töltötte be. Miután tudomásom van arról is, hogy a hosszú szolgálata alatt Nagyságod igazgatói tisztének *példás buzgalommal, lelkesedéssel* felelt meg, és az igazgatására bizott iskolák fejlesztését saját vagyonából hozott *nagymérvű* áldozataival is elősegítette, örömmel ragadom meg ez alkalmat ezennel is, hogy Nagyságodnak az igazgatására bizott iskolák fölvirágoztatása körül *két évtizeden át* szerzett érdemeiért elismerő köszönetemet nyilvánítsam. Budapest, 1893. szept. 28.“

Gróf Csáky.

210. eln. sz. Nagyságos főt. Prépost Igazgató Ur. Élénk örömmel értesültem arról, hogy Nagyságod az igazgatása alatt álló Szeged alsóvárosi apáca iskola a napokban fogja megünnepelni fennállásának 25. évfordulóját. — A lefolyt 25 év alatt a Nagyságod vezetése alatt álló iskolák a *virágzás magas fokára jutottak*, az elért siker pedig első sorban Nagyságodnak az intézet érdekében kezdettől fogva tanusított lankadást nem ismerő ügyszeretete és bőkezű alapítványai hoztak létre. — Éppen azért Nagyságodnak a hazai tan- és nevelésügy érdekében egy *negyed századon át* kifejtett ügybuzgó és áldozatkész működéséért megleget köszönetet és elismerésemet nyilvánítom. Budapest, 1898. május hó 8.

dr. Vlasits Gyula.

Ezen fentemlített jó reményben készült a királynak látogatását még bővebben tárgyaló jelen könyvecske is, mely a közlött levél szövege szerint az oktatást is megkedvelteti, és azt nemesíteni és lelkesíteni fogja eme új jubiláris alapítvány is, ugy az alsóvárosi

tanyán 1884. évben fölállított király szobra is, mert a tanyai lakosok ezt látva, hálás szívvvel elszavalják ama fentebb (52. lap) említett imaszerű óhajukat :

*Üdv a jó királynak
Nemzetünk atyjának
Kedves családjának.*

De a város belterületén az alsóvárosi apácza-iskolában is az ünnepélyek alkalmával örömmel elmondják (43. lapon közlött) az apácza intézet nefelejts virágának ama szavait:

<i>Mindenki itt néked</i>	<i>Igy majd szerencsés lesz</i>
<i>Szívből azt kívánja,</i>	<i>Országunk is vele.</i>
<i>Éljen még sokáig</i>	<i>Oh légy sokáig még</i>
<i>Hazánk nagy királya.</i>	<i>Ura e szép trónnak</i>
<i>Védje őt mindenben</i>	<i>Csak később add át azt</i>
<i>Az Egek nagy kegye</i>	<i>Majdan utódodnak.</i>

És ezen imaszerű óhajokkal fejeztetik be e könyvecske is, mely az irodalmi téren megjelent 30 közül az utolsó, és így ez *írói hatt Yudalnak is tekinthető*. A szegény tanulók örülni fognak, ha gróf Tisza Lajosnak jóslata itt is bevalósul.*



* A Szeged városát sirjából uj életre feltámasztó gróf Tisza Lajost élete folyása alatt hálás szívvvel tisztelte Szegednek minden polgára és ezen érzelmet megőrzé szívében közbejött halálozása után is, ki négy és fél év alatt fáradhatlan buzgalmával igyekezett a király ama jóslatát, *Szeged szebb lesz, mint volt*, valósítani. A város főterén, a „Széchenyi téren“ forró hálából fölállított nagyszerű emlékszobra is erre figyelmezteti a jövő nemzedéket is itt Szegeden, mert te nagy Jótévő

*Szeretted te Szegedet,
Mi is viszont Tégedet.
Nem lesz itt elfelejtve neved,
Áldva lesz itt mindég emléked.*



B 49748